

POSEBAN IZVJEŠTAJ O DJEČJEM PROSJAČENJU U CRNOJ GORI

Podgorica, Novembar 2011. godine

SADRŽAJ

I UVOD I OPIS PROBLEMA	5
II NORMATIVNI OKVIR	7
2.1. MEĐUNARODNA PRAVNA REGULATIVA.....	7
2.1.1. UN Konvencija o pravima djeteta proklamuje da:.....	7
2.1.4. <i>Konvencija br.182 - O zabrani i trenutnim djelovanjima za ukidanje najgorih oblika dječjeg rada</i> predviđa da:	8
2.2 NACIONALNO ZAKONODAVSTVO	8
2.2.1. Krivični zakonik CG (KZ)	8
2.2.2. Povreda ravnopravnosti - Član 159 KZ	8
2.2.3. Zapuštanje i zlostavljanje maloljetnog lica - Član 219 KZ.....	9
2.2.4. Trgovina ljudima - Član 444 KZ	9
2.2.5. Zasnivanje ropskog odnosa i prevoz lica u ropskom odnosu - Član 446.....	9
2.2.6. Zakon o javnom redu i miru ("Službeni list CG", br. 40/2011-1.) u članu 27 propisuje:.....	10
III ZAŠTITA DJECE OD EKONOMSKE EKSPLOATACIJE	11
IV METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA	13
V REZULTATI SPROVEDENOG ISTRAŽIVANJA:	15
5.1. Centar za socijalni rad.....	15
5.1.1. Broj , starosna struktura i pol registrovane djece.....	15
5.1.2. Lokacije na kojima je evidentiran slučaj djeteta koje prosi i vrijeme provedeno na ulici	18
5.1.3. Informacije o prebivalištu djeteta koje prosi.....	18
5.1.4. Rizični faktori koji dovode do pojave prosjačenja maloljetnika	19
5.1.5. Uloga Centra za socijalni rad u prevenciji i zaštiti djece koja se bave prosjačenjem	21
5.1.6. Zakonske mjere i njihova efikasnost.....	21
5.1.7. Materijalna i kadrovska opremljenost	21
5.2. Policija.....	23
5.2.1. Broj, starosna struktura i pol registrovane djece.....	23
5.2.2. Informacije o prebivalištu djeteta koje prosi.....	25
5.2.3. Prekršajne prijave.....	25
5.2.4. Zakonske mjere i njihova efikasnost.....	26
5.2.5. Međuinstitucionalna saradnja i koordinacija	26
5.2.6. Materijalna i kadrovska opremljenost	27
5.3. Prekršajni organi	29
5.4. Nevladine organizacije (NVO)	29
5.5. Centar za djecu i mlade "Ljubović"	30
5.5.1. Broj , starosna struktura i pol registrovane djece.....	30
5.5.2. Informacije o prebivalištu djeteta koje prosi.....	31
5.5.3. Materijalna i kadrovska opremljenost Centra.....	32
5.5.4. Zakonske mjere i njihova efikasnost.....	32
5.6. Centar za podršku djeci i porodici-Bijelo Polje.....	32
5.7. Fokus grupe	33
5.7.1. Prva fokus grupa-Bijelo Polje	33

5.7.2.Druga fokus grupa - Tivat.....	33
5.7.3. Treća fokus grupa - Podgorica	33
5.8.Intervju sa djecom	35
VI Zaključci i preporuke Zaštitnika.....	47

I UVOD I OPIS PROBLEMA

Zaštitnik ljudskih prava i sloboda je počeo je sa sprovođenjem regionalnog projekta "*Unaprijeđenje položaja djeteta u cilju zaštite od svih vidova eksploatacije*", u saradnji sa Ombudsmanima iz regiona a uz podršku Save the children Norway. U okviru regionalne mreže Ombudsmana za djecu prepoznat je problem *Djece ulice* kao jedan od zajedničkih problema svih zemalja u regionu. Budući da je prosjačenje jedan od najprisutnijih oblika ekonomskog iskorištavanja djece, institucije iz Crne Gore, Republike Srpske, Republike Srbije i Pokrajine Vojvodine su po istoj metodologiji uradile istraživanje o prisutnosti ove pojave, uzrocima koji dovode do takvog oblika iskorištavanja djece, mjerama koje preduzimaju nadležni organi, posebno u dijelu prevencije, vođenju evidencija i saradnji nadležnih institucija. Istraživanje se sprovodilo u cilju analize postojeće situacije radi zajedničkog djelovanja i predlaganja rješenja koja bi dovela do poboljšanja položaja djece i suzbijanja problema djece ulice.

Svakodnevno smo svjedoci prosjačenja na javnim mjestima a posebno trgovima, prometnim ulicama, trgovačkim centrima i ispred ugostiteljskih objekata. U Crnoj Gori, kao i u zemljama regiona, na ulicama milostinju traže u najvećem broju slučajeva djeca ali i odrasle osobe uglavnom žene, koje sa sobom vode djecu da bi kod građana izazvale sažaljenje. Problem prosjačenja aktuelan je tokom cijele godine a povećava se tokom državnih i vjerskih praznika i za vrijeme turističke sezone. Nerijetko su djeca primorana da prose i da donose određenu količinu novca svojim roditeljima. Zabrinjavajuća je činjenica da ova djeca ne pohađaju škole, nemaju zdravstveno osiguranje niti su upisana u matične knjige. Kao takva, odrastaju u jednom neprijateljskom okruženju, što vodi tome da prihvate taj model ponašanja te da se na isti način, kada postanu roditelji, ophode prema svojoj djeci u budućnosti. Uslovi u kojima se djeca nalaze, žive i provode svoje djetinjstvo na ulici predstavlja jedan od najtežih i najgrubljih oblika povreda prava djeteta. Naime, takve životne okolnosti djeci uskraćuju mnoga prava zagarantovana UN Konvencijom o pravima djeteta, kao što su prava iz socijalne zaštite, zdravstvene zaštite i dr.

Djeca koja se bave prosjačenjem i žive na ulici izložena su riziku da budu predmet ekonomskog i seksualnog iskorištavanja, podpadanja pod ropski položaj i položaj sličan ropskom kao i predmet trgovine ljudima.

Djeca koja prose su djeca čija je druga kuća postala ulica i koja se moraju povinovati "pravilima ulice". S obzirom da, u većini slučajeva, nisu uključena u obrazovni sistem ova djeca, kako bi opstala i preživjela, nerijetko trpe teror odraslih koji ih zloupotrebljavaju na različite načine.

II NORMATIVNI OKVIR

2.1. MEĐUNARODNA PRAVNA REGULATIVA

2.1.1. UN Konvencija o pravima djeteta proklamuje da:

1. U svim akcijama u vezi s djecom, bez obzira da li ih poduzimaju javne ili privatne društvene dobrotvorne institucije, sudovi, upravne vlasti ili zakonska tijela, najbolji interesi djeteta biće od prvenstvenog značaja.

2. Države-potpisnice uzimaju na sebe da osiguraju djetetu zaštitu i brigu koja je potrebna za njegovu dobrobit, uzimajući u obzir prava i dužnosti njegovih roditelja, zakonskih staratelja ili drugih pojedinaca zakonski odgovornih za njega, i da bi se ovo postiglo, preduzeće sve zakonske i upravne mjere.

3. Države-potpisnice će osigurati da se institucije, službe i ustanove odgovorne za brigu o djeci i njihovu zaštitu pridržavaju standarda uspostavljenih od odgovarajućih vlasti, naročito u pogledu sigurnosti, zdravlja, u broju i prikladnosti njihovog osoblja kao i odgovarajućeg nadzora nad njima. (Član 3.)

1. Države članice priznaju pravo deteta na zaštitu od ekonomske eksploatacije i rada na poslu koji može biti opasan ili ometati obrazovanje deteta ili štetiti zdravlju deteta, odnosno njegovom fizičkom, mentalnom, duhovnom, moralnom ili socijalnom razvoju.

2. Države članice preduzimaju zakonodavne, administrativne, socijalne i obrazovne mere za primenu odredaba ovog člana. U tom cilju, a imajući u vidu odgovarajuće odredbe drugih međunarodnih instrumenata, države članice posebno:

(a) određuju minimalnu starost za zapošljavanje;

(b) obezbeđuju regulisanje radnog vremena i uslova rada;

(c) određuju odgovarajuće kazne ili druge sankcije kako bi se osigurala efikasna primena odredaba ovog člana (Član 32.)

Države-potpisnice se obavezuju da će zaštititi dijete od svih oblika seksualne eksploatacije i seksualne zloupotrebe. U tu svrhu države-potpisnice će naročito poduzeti sve odgovarajuće mjere da se spriječi:

(a) Poticanje ili tjeranje djeteta da se upusti u bilo kakvu nezakonitu seksualnu aktivnost;

(b) Korištenje djeteta u cilju eksploatacije za prostituciju ili druge nezakonite seksualne radnje;

(c) Korištenje djeteta u cilju eksploatacije u pornografskim predstavama ili materijalima. (Član 34.)

Države-potpisnice će preduzeti sve odgovarajuće nacionalne, bilateralne i multilateralne mjere da bi se spriječilo otimanje, prodaja i trgovina djecom za bilo kakve svrhe, u bilo kom obliku. (Član 35.)

Države članice štite dete od svih drugih oblika eksploatacije štetne za dete. (Član 36.)

2.1.2. Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima predviđa:

1. Niko se ne može držati u ropstvu; ropstvo i trgovina robljem su zabranjeni u svakom obliku.

2. Niko se ne može držati u potčinjenosti. (Član 8. stav 1 i stav 2)

2.1.3. Međunarodni pakt o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima predviđa:

Države članice ovog pakta priznaju da:

1. Treba da bude pružena što šira zaštita i pomoć porodici koja je prirodni i osnovni sastavni dio društva, posebno za njeno obrazovanje i za ono vrijeme za koje ona snosi odgovornost za izdržavanje i vaspitanje djece o kojima se brine. Na sklapanje braka budući supružnici moraju slobodno pristati.

3. Treba preduzeti posebne mjere zaštite i pomoći u korist djece i mladih, bez ikakve diskriminacije iz rodbinskih ili drugih razloga. Djeca i omladina moraju da budu zaštićeni od ekonomske i socijalne eksploatacije. Zakonom treba da se zabrani zapošljavanje na poslovima koji su takve prirode da mogu da izlože opasnosti njihov moral ili njihovo zdravlje, da dovedu u opasnost njihov život ili da naškode njihovom normalnom razvoju. Države treba isto tako da utvrde granice starosti ispod kojih je plaćeni rad dečije radne snage zakonom zabranjen i kažnjiv. (Član 10., stav 1 i stav 3)

2.1.4. Konvencija br.182 - O zabrani i trenutnim djelovanjima za ukidanje najgorih oblika dječjeg rada predviđa da:

U svrhe ove Konvencije izraz "najgori oblici dječijeg rada" obuhvata:

(a) sve vrste ropstva ili ropstvu slične prakse, kao što je prodaja djece i trgovina djecom, dužničko ropstvo i kmetstvo, te prisilni ili obvezni rad, uključujući prisilno ili obvezno regrutovanje djece za njihovo korištenje u oružanim

sukobima;

(b) korištenje, podvođenje ili nuđenje djeteta za prostituciju, proizvodnju pornografskog materijala ili pornografske priredbe;

(c) korištenje, podvođenje ili nuđenje djeteta za nezakonite djelatnosti, a osobito za proizvodnju droge i trgovinu drogom na način definisanim odgovarajućim međunarodnim ugovorima;

(d) rad koji bi, zbog svoje naravi i okolnosti u kojima se obavlja, mogao štetiti zdravlju, sigurnosti i moralu djece. (Član 3.)

2.2 NACIONALNO ZAKONODAVSTVO

Pozitivno pravni propisi Crne Gore, prije svega, kroz Ustav a i mnoge zakonske norme garantuju zaštitu djece od svih oblika zlostavljanja, zanemarivanja i iskorištavanja.

2.2.1. Krivični zakonik CG (KZ)

("Službeni list RCG", br. 70/2003, 13/2004, 47/2006 i "Službeni list CG", br. 40/2008 i 25/2010.) propisuje više krivičnih djela u cilju zaštite djece od svih oblika ekonomskog i drugog iskorištavanja:

2.2.2. Povreda ravnopravnosti - Član 159 KZ

(1) Ko zbog nacionalne ili etničke pripadnosti, rasi ili vjeroispovijesti ili zbog odsustva te pripadnosti ili zbog razlika u pogledu političkog ili drugog ubjeđenja, pola, jezika, obrazovanja, društvenog položaja, socijalnog porijekla, imovnog stanja ili nekog drugog ličnog svojstva, drugome uskrati ili ograniči prava čovjeka i građanina utvrđena Ustavom, zakonima ili drugim propisima ili opštim aktima ili potvrđenim međunarodnim ugovorima ili mu na osnovu ove razlike daje povlastice ili pogodnosti, kazniće se zatvorom do tri godine.

2) Ako djelo iz stava 1 ovog člana učini službeno lice u vršenju službe, kazniće se zatvorom od tri mjeseca do pet godina.

2.2.3. Zapuštanje i zlostavljanje maloljetnog lica - Član 219 KZ

(1) Roditelj, usvojlac, staralac ili drugo lice koje grubim zanemarivanjem svoje dužnosti zbrinjavanja i vaspitavanja zapusti maloljetno lice o kojem je dužno da se stara, kazniće se zatvorom do tri godine.

(2) Roditelj, usvojlac, staralac ili drugo lice koje zlostavlja maloljetno lice ili ga prinuđava na pretjeran rad ili rad koji ne odgovara uzrastu maloljetnog lica ili na prosjačenje ili ga iz koristoljublja navodi na vršenje drugih radnji koje su štetne za njegov razvoj, kazniće se zatvorom od tri mjeseca do pet godina.

2.2.4. Trgovina ljudima - Član 444 KZ

(1) Ko silom ili prijetnjom, dovođenjem u zabludu ili održavanjem u zabludi, zloupotrebom ovlašćenja, povjerenja, odnosa zavisnosti, teških prilika drugog, zadržavanjem ličnih isprava ili davanjem ili primanjem novca ili druge koristi, radi dobijanja saglasnosti od lica koje ima kontrolu nad drugim licem: vrbuje, prevozi, prebacuje, predaje, prodaje, kupuje, posreduje u prodaji, sakriva ili drži drugo lice, a u cilju eksploatacije njegovog rada, prinudnog rada, dovođenja u položaj sluga, vršenja kriminalne djelatnosti, prostitucije ili druge vrste seksualne eksploatacije, prosjačenja, upotrebe u pornografske svrhe, radi oduzimanja dijela tijela za presađivanje ili radi korišćenja u oružanim sukobima, kazniće se zatvorom od jedne do deset godina.

(2) Smatra se da je djelo iz stava 1 ovog člana učinjeno prema maloljetnom licu i kada učinilac nije upotrijebio silu, prijetnju ili neki drugi od navedenih načina izvršenja.

(3) Ako je djelo iz stava 1 ovog člana učinjeno prema maloljetnom licu, učinilac će se kazniti zatvorom najmanje tri godine.

(4) Ako je usljed djela iz st. 1 do 3 ovog člana nastupila teška tjelesna povreda nekog lica, učinilac će se kazniti zatvorom od jedne do dvanaest godina.

(5) Ako je usljed djela iz st. 1 i 3 ovog člana nastupila smrt jednog ili više lica, učinilac će se kazniti zatvorom najmanje deset godina.

(6) Ko se bavi vršenjem krivičnog djela iz st. 1 do 3 ovog člana ili je djelo izvršeno na organizovan način od strane više lica, kazniće se zatvorom najmanje deset godina.

(7) Ko koristi usluge lica za koje zna da je prema njemu učinjeno djelo iz stava 1 ovog člana, kazniće se zatvorom od šest mjeseci do pet godina.

(8) Ako je djelo iz stava 7 ovog člana učinjeno prema maloljetnom licu, učinilac će se kazniti zatvorom od tri do petnaest godina.

2.2.5. Zasnivanje ropkog odnosa i prevoz lica u ropskom odnosu - Član 446

(1) Ko, kršeći pravila međunarodnog prava, stavi drugog u ropki ili njemu sličan odnos ili ga drži u takvom odnosu, kupi, proda, preda drugom licu ili posreduje u kupovini, prodaji ili predaji ovakvog lica ili podstiče

drugog da proda svoju slobodu ili slobodu lica koje izdržava ili o kojem se stara, kazniće se zatvorom od jedne do deset godina.

(2) Ko prevozi lica koja se nalaze u ropskom ili njemu sličnom odnosu iz jedne zemlje u drugu, kazniće se zatvorom od šest mjeseci do pet godina.

(3) Ko djelo iz st. 1 i 2 ovog člana učini prema maloljetnom licu, kazniće se zatvorom od pet do petnaest godina.

2.2.6. Zakon o javnom redu i miru ("Službeni list CG", br. 40/2011-1.)¹ u članu 27 propisuje:

Ko organizuje prosjačenje ili drugog navodi ili prisiljava na prosjačenje, kazniće se novčanom kaznom od 100 eura do 900 eura ili zatvorom do 60 dana.

Ko prekršaj iz stava 1 ovog člana izvrši prema maloljetnom licu, kazniće se zatvorom od 30 do 60 dana.

¹ Ovaj Zakon je u primjeni od septembra mjeseca 2011.godine. Njegovim stupanjem na snagu prestao je da važi Zakon o javnom redu i miru ("Službeni list RCG", br. 41/94), koji je u članu 27 propisivao:

Ko organizuje prosjačenje ili drugog navodi ili prisiljava na prosjačenje, kazniće se novčanom kaznom od dvostrukog do osamnaeststrukog iznosa minimalne zarade u Republici ili zatvorom do 60 dana. Ko prekršaj iz stava 1 ovog člana izvrši prema maloljetnom licu, kazniće se zatvorom od 30 do 60 dana.

III ZAŠTITA DJECE OD EKONOMSKE EKSPLOATACIJE

Trgovina ljudima je socijalna pojava stara koliko i čovječanstvo. Prvi put je pravno regulisana tek 1926. godine u Konvenciji o zabrani ropstva i Protokolu uz Konvenciju o zabrani ropstva iz 1953. godine. Ovim dokumentima ropstvo je definisano kao *stanje ili položaj pojedinca nad kojim se vrše atributi vlasništva ili neki od njih*", a trgovina robljem se odnosila na "sve akte lišavanja slobode, sticanja ili raspolaganja pojedincem s ciljem da se on pretvori u roba; *sve akte sticanja roba sa ciljem da se on proda ili razmijeni; sve akte raspolaganja prodajom ili razmjenom roba s ciljem da on bude prodan ili razmijenjen; svaki akt trgovine ili transporta roblja*".

Jedna od definicija trgovine ljudima utvrđena je u Protokolu Ujedinjenih nacija za sprečavanje, suzbijanje i kažnjavanje trgovine ljudima, naročito ženama i djecom (jedan od dva "protokola iz Palerma" Konvencije UN o transnacionalnom organizovanom kriminalu iz 2000. godine), po kojem je trgovina ljudima određena kao *vrbovanje, transport, sklanjanje ili prijem osoba, putem prijetnji ili korištenja sile ili drugih oblika prinude, otmice, prevare, zloupotrebe moći ili ugroženog položaja, ili davanja ili primanja novca ili beneficija kako bi se postigao pristanak osobe koja ima kontrolu nad drugom osobom, a u svrhu iskorištavanja. Iskorištavanje minimalno uključuje iskorištavanje prostitucije drugih ili druge oblike seksualnog iskorištavanja, prisilni rad ili usluge, ropstvo ili prakse slične ropstvu, potčinjavanje ili odstranjivanje organa*. Ova definicija ukazuje da je pristanak trgovane osobe na namijenjenu eksploataciju irelevantan da bi se on/a smatrala žrtvom ovog kriminala. Seksualna eksploatacija djece definisana je kao trgovina ljudima čak i onda kada je dijete dobrovoljno stupilo u odnos.

UN Konvencija o pravima djeteta, usvojena 1989.godine, sa svojim dodatnim Protokolom o prodaji djece, dječjoj prostituciji i dječjoj pornografiji pružaju opšti okvir za borbu protiv trgovine djecom, uključujući sprječavanje i pomoć žrtvama. Sve aktivnosti, koje su preduzete u vezi sa djecom žrtvama, moraju se zasnivati na principima zaštite i poštovanja ljudskih prava predviđenim ovim dokumentima.

Ratifikovanjem UN Konvencije o pravima djeteta, i njena dva dodatna Protokola (2006. godine), Crna Gora se obavezala se pred međunarodnom zajednicom za njeno sprovođenje kao i da će štiti i osigurati prava djeteta. Fakultativni protokol UN Konvencije o pravima djeteta obavezuje države da osiguraju da se domaćim zakonima ne dozvoli uključivanje djece, pod bilo kakvim okolnostima, u prostituciju, pornografiju i prisilan rad.

Cijeneći neophodnost i potrebu zaštite djece od svih vidova zlostavljanja, zanemarivanja i iskorištavanja, a posebno djece koja se bave prosjačenjem ili su izložena riziku da se njime počnu baviti Institucija Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore je izvršila analizu problema dječijeg prosjačenja kroz aktivnosti projekta "**Zaštita djece od ekonomske eksploatacije**". Projekat se posebno bavio pitanjima na koji način nadležne institucije, ustanove i organizacije doživljavaju fenomen dječijeg prosjačenja i kako se prema njemu odnose.

IV METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA

Projekat "**Zaštita djece od ekonomske eksploatacije**" sprovodi se u cilju povećanja kapaciteta i mogućnosti za ostvarivanje dječjih prava u skladu sa UN Konvencijom o pravima djeteta putem unapređenja sistema zaštite djece od svih vidova njihovog zlostavljanja, zanemarivanja i nasilja nad njima, a posebno djece koja se bave prosjačenjem ili su izložena riziku da se njime počnu baviti.

Informacije o dječijem prosjačenju u Crnoj Gori su prikupljene putem upitnika koji su upućeni nadležnim subjektima i organizacijama, organizovanih fokus grupa sa profesionalcima i neposrednim intervjuima sa djecom koja se bave prosjačenjem.

Na kontinuiranim regionalnim sastancima Ombudsmana iz regiona utvrđene su aktivnosti koje institucije treba da sprovedu u cilju prikupljanja informacija o dječijem prosjačenju kao i dinamika rada. Za potrebe sačinjavanja upitnika i formulisanja pitanja za djecu i profesionalce, mreža ombudsmana je odabrala ekspertsku kuću iz regiona **proMENTE- Sarajevo** koja se bavi pružanjem konsultantskih usluga u sprovođenju socijalnih istraživanja. Doprinis konsultantske kuće u sprovođenju ovog istraživanja se ogledao u predlozima za utvrđivanje metodologije istraživanja, pružanju tehničke podrške institucijama ombudsmana prilikom prikupljanja i analize podataka i pružanju tehničke podrške institucijama ombudsmana u definisanju regionalnih preporuka.

Kroz participativan pristup svih ombudsmana iz regiona a uz moderaciju proMENTE-a, formulisana su istraživačka pitanja koja bi trebala da pruže dublji uvid u fenomen dječjeg prosjačenja.

Istraživačka pitanja na koja je ovo istraživanje trebalo dati odgovor su:

- Obim fenomena dječijeg prosjačenja;
- Uzroci dječijeg prosjačenja;
- Odnos i interakcija aktera u vezi sa fenomenom dječijeg prosjačenja;
- Implikacije fenomena dječijeg prosjačenja;
- Identifikacija riziko-faktora dječijeg prosjačenja.

Upitnicu su sačinjeni tipski za sve relevantne društvene aktere. Za potrebe ankete konstruisana su tri tipa upitnika: za zaposlene u ustanovama socijalne zaštite, za zaposlene u policijskim upravama i za lica angažovana u nevladinim organizacijama kao i posebni upitnici za nacionalna tijela i kancelarije. Informacije su putem upitnika zatražene od Centara za socijalni rad (20), Uprave policije (8), Područnih organa za prekršaje (17), Vrhovnog Drzavnog tuzilaca, NVO (8), Nacionalnog savjeta Roma i Egipćana i Kancelarije nacionalnog koordinatora za borbu protiv trgovine ljudima.

Individualne razgovore sa djecom (12 djece) koja se bave prosjačenjem i skitnjičenjem obavila su stručna i senzibilisana lica koja dobro poznaju ovu problematiku, mentalitet i jezik kojim govore djeca. Angažovani profesionalci su razgovore sa djecom obavili prema unaprijed pripremljenom upitniku i po utvrđenim smjernicama, vodeći računa prije svega o najboljem interesu djeteta u svakom pojedinačnom slučaju.

U toku sprovođenja projekta organizovane su fokus grupe u Podgorici, Tivtu i Bijelom Polju. Učesnici fokus grupa bili su eksperti i profesionalci iz ministarstava, centara za socijalni rad, uprave policije, pravosuđa, tužilaštva, lokalne uprave, NVO sektora i dr.

Dinamika rada fokus grupa je bila sledeća:

1. fokus grupu održanu u Bijelom Polju činili su predstavnici Centra za socijalni rad opštine Bijelo Polje, predstavnici Područne jedinice policije Bijelo Polje, predstavnici lokalne uprave i predstavnici Centra za podršku djeci i porodici Bijelo Polje;
2. fokus grupu održanu u Tivtu činili su predstavnici Centra za socijalni rad opštine Tivat, predstavnici lokalne samouprave, predstavnici Nacionalne kancelarije za borbu protiv trgovine ljudima i predstavnici kancelarije UNICEF a u Crnoj Gori;
3. fokus grupu održanu u Podgorici činili su predstavnici Ministarstava, predstavnicima svih Centara za socijalni rad sa teritorije Crne Gore, predstavnici organizacionih jedinica policije sa teritorije cijele Crne Gore, predstavnici organa za prekršaje, predstavnici nacionalnih kancelarija, predstavnici NVO sektora, međunarodnih organizacija i obrazovnih ustanova. Treća fokus grupa je održana nakon dobijenih odgovora i statistički obrađenih podataka dospjelih po osnovu upitnika.

Podaci i informacije dobijene putem organizovanja fokus grupa , upitnika i individualnih razgovora sa djecom , prikupljene su u cilju :

- Utvrđivanja prirode i obima prakse vođenja statističke evidencije o problemu prosjačenja
- Procjena prirode i obima konkretnih aktivnosti na suzbijanju i prevenciji prosjačenja djece
- Prikupljanja osnovnih stavova i mišljenja stručnjaka o prosjačenju djece
- Saznavanja stava djece o prilikama u kojima žive
- Utvrđivanja osnovnih problema koje stručnjaci imaju u radu na suzbijanju i prevenciji prosjačenja djece
- Prikupljanja predloga za sistemsko djelovanje u cilju zaštite djece od rada i života na ulici
- Senzibilisanja stručne i šire javnosti za problem prosjačenja djece

U toku sprovođenja ovog istraživanja uspostavljena je dobra saradnja i koordinacija aktivnosti sa Kancelarijom Nacionalnog koordinatora za borbu protiv trgovine ljudima. Kancelarija Nacionalnog koordinatora za borbu protiv trgovine ljudima je u ranijem periodu sprovodila slično istraživanje u cilju snimanja stanja u Crnoj Gori kada je u pitanju prosjačenje uopšte, sa posebnim akcentom na prosjačenje maloljetnih lica. Istraživanje Kancelarije Nacionalnog koordinatora za borbu protiv trgovine ljudima je vršeno putem intervju sa djecom koja se bave prosjačenjem. Uporedna analiza rezultata istraživanja Kancelarije Nacionalnog koordinatora za borbu protiv trgovine ljudima i rezultata ovog istraživanja pokazuje da su dobijeni približno isti rezultati.

Osim prikupljanja i analize odgovora od relevantnih društvenih aktera, razgovora sa djecom i održanih fokus grupa, u Instituciji Zaštitnika ljudskih prava i sloboda izvršena je detaljna uporedno pravna analiza međunarodnih i nacionalnih propisa koji se odnose na zloupotrebu maloljetnika, trgovinu ljudima i prosjačenje.

V REZULTATI SPROVEDENOG ISTRAŽIVANJA:

Informacije koje je Institucija Zaštitnika ljudskih prava i sloboda potraživala od Centara za socijalni rad, Uprave policije, prekršajnih organa, tužilaštva, NVO, agencija, nacionalnih savjeta i kancelarija uglavnom su se odnosile na broj evidentiranih slučajeva djece koja se bave prosjačenjem, na kadrovske i materijalne kapacitete samih organa odnosno ustanova, na mjere koje preduzimaju kao i na njihovo stručno mišljenje koje mjere treba preduzeti u cilju zaštite djece ulice.

5.1. Centar za socijalni rad

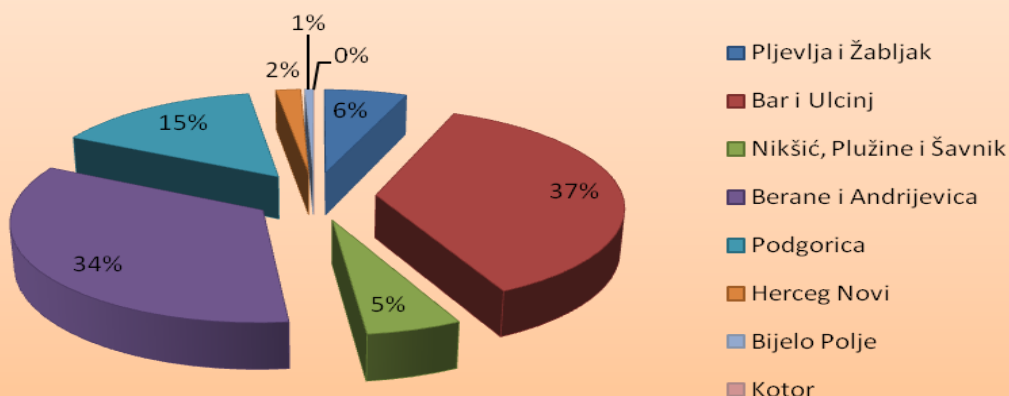
U okviru istraživanja, posredstvom upitnika, informacije su zatražene od svih Centara za socijalni rad i njihovih organizacionih jedinica iz različitih opština Crne Gore (Centar za socijalni rad za opštine Pljevlja i Žabljak, Centar za socijalni rad za opštine Bar i Ulcinj, Centar za socijalni rad za opštine Nikšić, Plužine i Šavnik, Centar za socijalni rad za opštine Berane i Andrijevica, Centar za socijalni rad Mojkovac, Centar za socijalni rad Plav, Centar za socijalni rad za opštine Budva i Kotor, Centar za socijalni rad Herceg Novi, Centar za socijalni rad Bijelo Polje, Centar za socijalni rad za opštine Podgorica, Kolašin i Cetinje).

Upitnik je poslat svim organizacionim jedinicama Centara za socijalni rad, ukupno 20. Odgovor je dobijen od 12 organizacionih jedinica, što čini 60% ukupno poslatih.

5.1.1. Broj, starosna struktura i pol registrovane djece

Broj djece koja su prošla kroz institucije u posljednjih 12 mjeseci ?		
Centri	Broj	Procenat
Pljevlja i Žabljak	10	6%
Bar i Ulcinj	60	37%
Nikšić, Plužine i Šavnik	9	5%
Berane i Andrijevica	56	34%
Podgorica	25	15%
Herceg Novi	3	2%
Bijelo Polje	1	1%
Kotor	0	0%
Ukupno	164	100%

Broj djece koja su prošla kroz institucije u posljednjih 12 mjeseci?

Analiza odgovora na pitanje koliko je djece prošlo kroz Ustanovu Centra, sa određenjem broja djece i broja slučajeva prosjačenja i skitničenja maloljetnika, je pokazala da su Centri, u toku 2010. godine, radili sa **164 djece, uzrasta od 2 do 17 godina starosti**, koja su zatečena u skitnji i bavila se prosjačenjem.

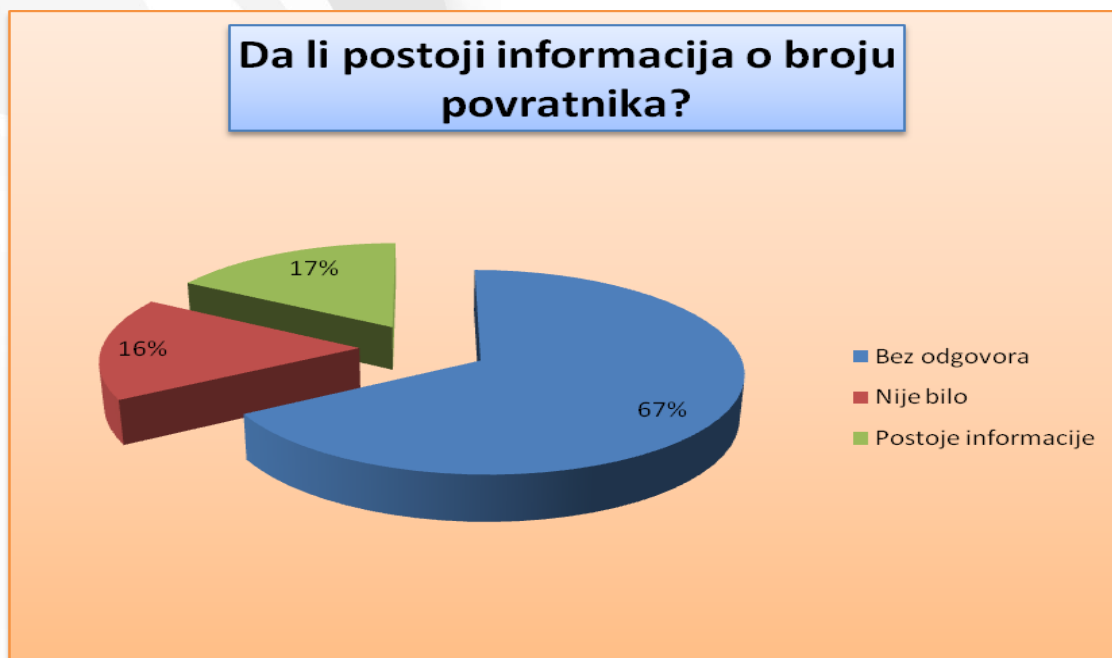
Informacije o starosnoj strukturi I polu djeteta koje je prosjačilo?		
Centri	Žensko	Musko
Pljevlja i Žabljak	od 7 do 15 godina	
Bar i Ulcinj	do 14 godina	do 14 godina
Nikšić, Plužine i Šavnik	od 9 do 13 godina	od 7 do 14 godina
Berane i Andrijevica	Do 12	od 5 do 15 godina
Podgorica	od 5 do 15 godina	od 5 do 15 godina
Herceg Novi	od 2 do 8 godina	do 4 godine
Bijelo Polje	do 13 godina	
Kolasin, Cetinje, Budva, Plav, Mojkovac	Nema podataka	Nema podataka

Najveći broj slučajeva prosjačenja maloljetnika, prema rezultatima istraživanja, zabilježen je u Baru (37%), Beranama i Andrijevici (34%) i Podgorici (15%). Djeca zatečena u prosjačenju i skitnji su najčešće muškog pola i uzrasta od 10 do 13 godina. Odgovori ukazuju na činjenicu da uglavnom **ne postoji uredna evidencija** o slučajevima prosjačenja. Možemo, kao karakterističan odgovor, izdvojiti odgovor Centra za socijalni rad opštine Budva koji, tokom 2010 godine, nije evidentirao ni jedan slučaj dječijeg prosjačenja, iako su maloljetni prosjaci veoma prisutni na budvanskim ulicama posebno u periodu turističke sezone.

Iz opisnih odgovora Centara za socijalni rad proizilazi da se evidencije vode po različitim osnovama. Većina Centara ove slučajeve tretira kroz rad timova za djecu sa poremećajem u ponašanju, ali pojedini centri (Bijelo Polje, Nikšić) djecu zatečenu u prosjačenju tretiraju kao žrtve zanemarivanja i zlostavljanja.

Analiza dobijenih odgovora upućuje da većina Centara nema podataka o **povratnicima**, što je i očekivano jer se ne vode posebne evidencije o slučajevima prosjačenja. Prema rezultatima istraživanja samo su dva centra imala informacije o povratnicima, što obuhvata 17% ukupnih odgovora, dok 67% uopšte nije dostavilo podatke o ovom pitanju. Evidencija o povratnicima postoji u Centru za socijalni rad u Nikšiću koji je registrovao devet povratnika a u Centru za socijalni rad u Podgorici registrovano je 12 povratnika.

Da li postoji informacija o broju povratnika?	Centri	Procenat
Bez odgovora	8	67%
Nije bilo	2	17%
Postoje informacije	2	17%
Ukupno	12	100%

Broj povratnika	
Centri	Broj
Nikšić	9
Podgorica	12
Ostali	Nema podataka
Ukupno	21

5.1.2. Lokacije na kojima je evidentiran slučaj djeteta koje prosi i vrijeme provedeno na ulici

Upitnici su sadržali pitanja koja se odnose na lokacije na kojima djeca najčešće prose, na vrijeme koje dijete provodi na ulici u toku dana kao i u kom periodu je prosjačenje najizraženije u toku godine.

Prema opisnim odgovorima Centara, **lokacije** na kojima se djeca bave prosjačenjem su velike raskrsnice, glavni trgovi, pijace, tržni centri i naselja u kojima žive. U odgovorima skoro svih Centara je istaknuto da djeca-domicilno stanovništvo često obilaze porodične domove "od vrata do vrata" tražeći milostinju. Ovaj vid prosjačenja, prema odgovorima Centara, karakterističan je za pripadnika populacije Roma Aškalijski i Egipćana. Djeca koja prose po kućama sama ili u pratnji odrasle osobe, nerijetko potiču iz porodica koje ne trpe ekstremno siromaštvo već su u određenoj mjeri situirani, članovi domaćinstva su zaposleni a djeca pohađaju škole. Ove informacije upućuju na zaključak da je prošnja kod ovih porodica dio tradicije ili čak zanata koji se obavlja u cilju pribavljanja dodatne zarade.

Odgovori na pitanje koliko dijete provodi vremena na ulici proseći razlikovali su se u zavisnosti od područja. Tako odgovori Centara iz većih gradova (Podgorica, Nikšić) i primorskih mjesta (Bar) su ukazivali da djeca u vrijeme turističke sezone svakodnevno borave na ulici, dok u sjevernim (manjim) opštinama (osim Opštine Berane) uobičajeno je da djeca prose na ulici pazarnim-pijačnim danima i za vrijeme praznika.

Trajanje - koliko dugo već dijete izlazi na ulicu, na dnevnoj/sedmičnoj osnovi ?	
Centri	Podaci
Kolašin	Nema podataka
Berane	Zastupljeno i na dnevnoj i na sedmičnoj osnovi
Pljevlja I Žabljak	2 puta u toku dana, pazarnim danima (ponedeljak, petak)
Bar	Svaki dan
Herceg Novi	Nema podataka
Nikšić	Nema podataka
Bijelo Polje	Nema podataka
Podgorica	Nema podataka
Budva	Tokom trajanja turističke sezone
Ostali	Nema podataka

Interesantno je da Andrijevića i Berane, koji posle Opštine Bar imaju najviše registrovanih slučajeva prosjačenja, imaju u evidenciji djecu koja se prosjačenjem bave svakodnevno. Podaci dobijeni od Centra u Beranama ukazuju da su djeca koja se bave prosjačenjem djeca raseljenih lica a ove odgovore podkrepljuje činjenica da na ovom području postoje kolektivni centri za zbrinjavanje raseljenih lica. U Kolektivnim centrima su, u najvećem broju, smještena lica sa teritorije Kosova.

Od skoro svih Centara za socijalni rad je ukazano da je problem dječijeg prosjačenja izraženiji u ljetnjim mjesecima, u toku **turističke sezone**. Na ovo upućuju podaci da se broj djece koja se bave prošnjom, na ulici, skoro udvostručuje u toku ljetnjih mjeseci posebno na crnogorskom primorju. U postojećim evidencijama Centara za socijalni rad, u toku ljetnjih mjeseci, nisu zabilježene drastične promjene u broju djece iz čega proizilazi da Centri ne evidentiraju svu djecu.

5.1.3. Informacije o prebivalištu djeteta koje prosi

U odgovorima Centara se ističe da su u najvećem broju slučajeva u pitanju djeca koja nijesu sa teritorije Crne Gore, tj djeca koja u vrijeme turističke sezone dolaze iz Bosne i Hercegovine, Srbije i Kosova. Međutim, iz dobijenih odgovora centara proizilazi da Centri ne rade sa djecom koja nijesu državljani Crne Gore niti

evidentiraju te slučajeve na šta ukazuju i odgovori Centara za socijalni rad u Budvi i Herceg Novom koji upravo iz tih razloga nemaju evidenciju o slučajevima prosjačenja.

Informacije o prebivalištu djeteta koje je prosjačilo ?	
Opština	Prebivalište
Budva	Strana država
Pljevlja i Žabljak	Pljevlja, Bijelo Polje i Prijepolje
Nikšić, Plužine i Šavnik	Nikšić
Berane i Andrijevića	Berane
Podgorica	Podgorica i strana država
Herceg Novi	Romi - Srbija, Rumunija
Bijelo Polje	Srbija, BiH, Kosovo
Kolasin, Cetinje, Nikšić, Mojkovac	Nema podataka
Bar	Nema podataka

5.1.4. Rizični faktori koji dovode do pojave prosjačenja maloljetnika

Na pitanje koji su rizični faktori koji dovode do pojave prosjačenja među djecom Centri za socijalni rad su u 26% odgovora rangirali položaj djece populacije Roma, Aškalijski i Egipćani a na drugom mjestu kao glavni rizični faktor rangiran je položaj marginalizovanih grupa djece i djeca raseljenih lica u 17 % dobijenih odgovora.

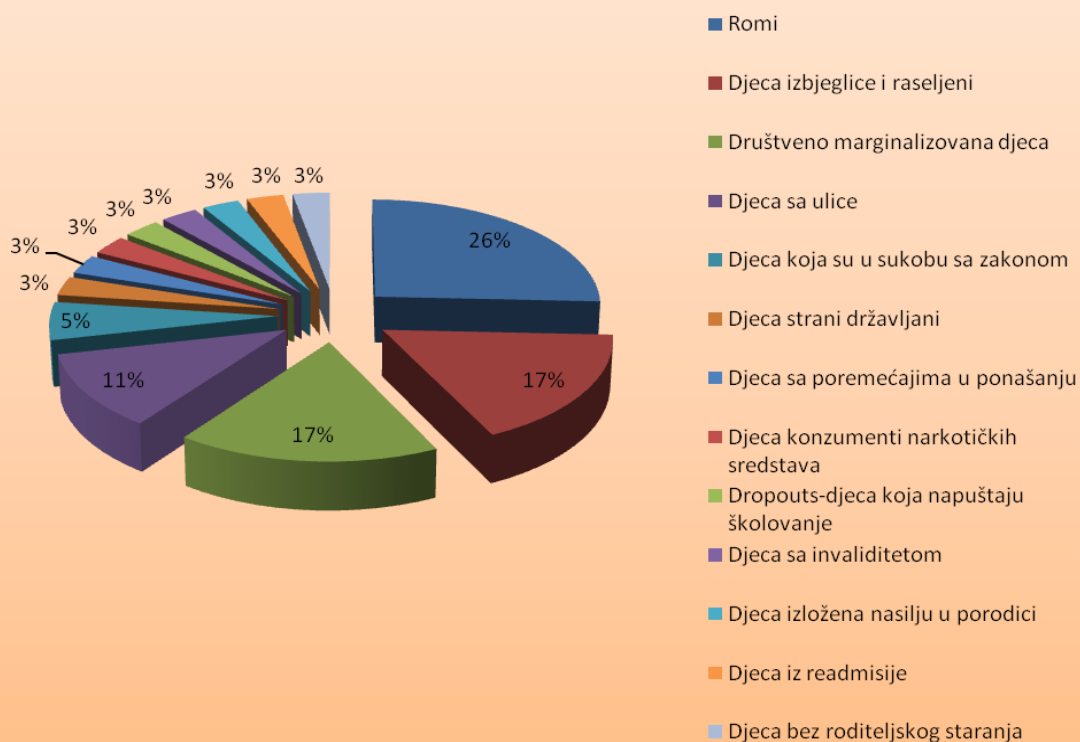
Većina djece, koja borave na ulici, potiče iz socijalno ugroženih porodica u kojima roditelji ne rade i nemaju stalna zaposlenja ili se i sami bave prosjačenjem. U pitanju su uglavnom porodice koje nemaju regulisano prebivalište, državljanstvo i pravni status uopšte. Takođe ne postoje precizni podaci o uključenosti djece koja se bave prosjačenjem u redovan obrazovni sistem ili postoje osnovane pretpostavke da djeca, koja borave na ulici i prose, u najvećem broju slučajeva veoma brzo napuštaju škole.

S obzirom da je najveći procenat djece koja borave na ulici romske nacionalne pripadnosti, Centari za socijalni rad pored siromaštva ističu i faktor njihovog kulturološkog naslijeđa, navika i ponašanja po kojim se prosjačenje smatra jednim vidom zanata nužnog za obezbjeđenje egzistencije njihovih porodica.

Kao ostale faktore rizika centri navode poremećaje porodičnih odnosa (3%), postojanje porodičnog nasilja (3%) ali i prisutnost bolesti zavisnosti u porodicama (3%).

Na osnovu Vaših saznanja, koje su grupe djece u riziku od prosjačenja?	Broj	Procenat
Romi	9	26 %
Djeca izbjeglice i raseljeni	6	17 %
Društveno marginalizovana djeca	6	17 %
Djeca sa ulice	4	11 %
Djeca koja su u sukobu sa zakonom	2	6 %
Djeca strani državljani	1	3 %
Djeca sa poremećajima u ponašanju	1	3 %
Djeca konzumenti narkotičkih sredstava	1	3 %
Dropouts-djeca koja napuštaju školovanje	1	3 %
Djeca sa invaliditetom	1	3 %
Djeca izložena nasilju u porodici	1	3 %
Djeca iz readmisije	1	3 %
Djeca bez roditeljskog staranja	1	3 %
Ukupno	35	100%

Na osnovu Vaših saznanja, koje su grupe djece u riziku od prosjačenja?

5.1.5. Uloga Centra za socijalni rad u prevenciji i zaštiti djece koja se bave prosjačenjem

Na pitanje koja je uloga Centra za socijalni rad u prevenciji dječijeg prosjačenja i zaštiti djece koja prosjače, Centri u opisnim odgovorima navode da djeca dolaze u Centar za socijalni rad uglavnom po prijavi policije a rijetko se dešava da prijavu podnesu pravosudni organi ili škole što Centri uzimaju kao otežavajuću okolnost u preduzimanju preventivnih mjera po ovom pitanju. Samo postupanje Centra uslovljeno je i ograničeno prijavama drugih nadležnih službi. U svojim odgovorima Centri su ukazali da informacije o djeci koja se bave prosjačenjem do njih stižu kasno te Centri nemaju prostora za prevenciju. Takođe smatraju da škole, policija i druge institucije treba da blagovremeno obavjeste Centar za socijalni rad o svim promjenama i problemima u ponašanju djeteta a naročito o čestim izostancima iz škole. Prema odgovorima Centra posebna pažnja trebala bi se posvetiti djeci iz porodica koje su već evidentirane kao socijalno ugrožene porodice ili porodice u riziku.

Iz odgovora Centara proizilazi da se njihova uloga u rešavanju problema prosjačenja svodi na savjetodavni rad i pružanje materijalne podrške porodici i djetetu. Rad sa roditeljima je veoma otežan jer oni iako su, u većini slučajeva, ključni faktori kada je u pitanju suzbijanje i rešavanje ovog problema, obično nemaju sluha i ne shvataju ozbiljnost konkretne situacije pa često djeci dozvoljavaju ili ih čak navode na prosjačenje ne shvatajući da ih na taj način iskorišćavaju.

Svi Centri su se izjasnili da, osim savjetodavnog rada, ne preduzimaju druge radnje i mjere koje su predviđene zakonom. Ni jedan Centar nije nikada pokrenuo postupak za preispitivanje roditeljske sposobnosti i oduzimanja ili ograničavanja roditeljskog prava, niti je podnosio prijave za pokretanje prekršajnih postupaka protiv lica koja su navodila djecu na prosjačenje.

S obzirom da su djeca sa kojima Centri rade uglavnom iz materijalno ugroženih porodica i porodica raseljenih lica koje su u sistemu socijalne zaštite, ona prema zakonu ostvaruju pravo na određeni vid pomoći. Stoga se mjere koje se preduzimaju na zaštiti djece od zloupotrebe i navođenja na prosjačenje svode na socijalna davanja, materijalno obezbjeđenje porodice, dječije dodatke i dr.

5.1.6. Zakonske mjere i njihova efikasnost

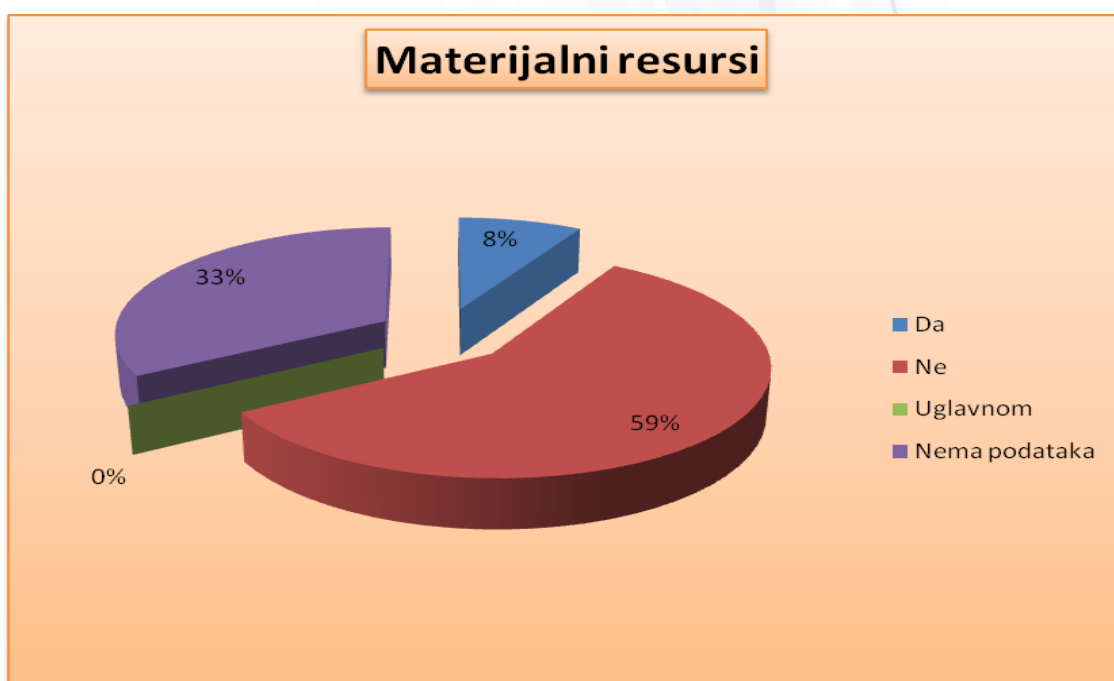
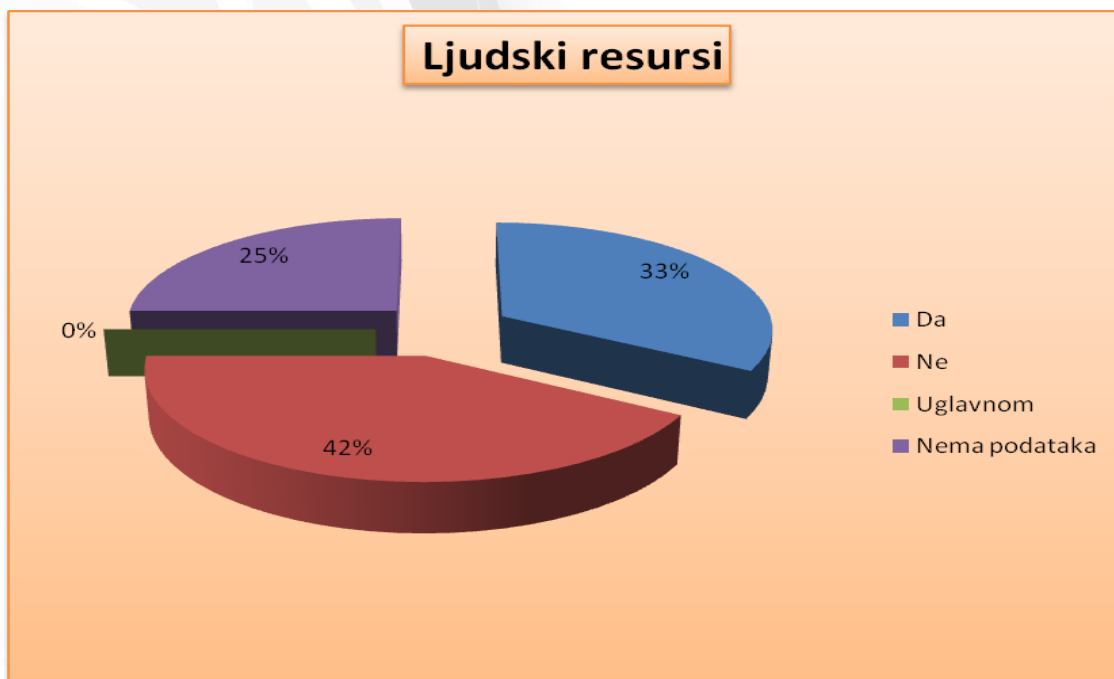
Na pitanje da li su zakonske mjere efikasne i da li im obezbjeđuju odgovarajuće postupanje po pitanju prosjačenja, Centri su u svojim opisnim odgovorima istakli da postojeća zakonska regulativa predstavlja glavnu prepreku za efikasno postupanje centara u rešavanju problema prosjačenja. Takođe Centri smatraju da postojeće zakonske mjere nemaju željeni efekat i da i dosledna primjena zakona ne bi dovela do suzbijanja pojave prosjačenja maloljetnika. Centri su mišljenja da bi se izricanjem zakonom predviđenih sankcija samo dodatno usložio problem s obzirom da je zbog socijalnog statusa porodica često nemoguće naplatiti visoke novčane kazne.

Takođe Centri navode da bi izricanje zatvorskih kazni licima koja navode djeca na prosjačenje, a obično su to roditelji, i njihovo upućivanje na izdržavanje izrečenih kazni ili oduzimanje roditeljskih prava, samo otvorilo nove probleme. Hraniteljstvo u Crnoj Gori nije razvijeno a postojeće ustanove za smještaj djece nisu adekvatno rešenje s obzirom da ni jedna ustanova u Crnoj Gori nije specializovana za rad sa ovom kategorijom djece.

5.1.7. Materijalna i kadrovska opremljenost

Na pitanje koje se odnosi na materijalne i ljudske resurse u Centrima za socijalni rad, većina Centara 58% je odgovorila da smatra da ne posjeduje dovoljne materijalne uslove za rad na suzbijanju problema dječijeg prosjačenja dok 42% smatra da ne posjeduju dovoljno ljudskih resursa (što se vidi iz tabele koja slijedi).

Da li smatrate da unutar vaše institucije za rad na rješavanju fenomena dječjeg prosjačenja postoji dovoljno resursa	Ljudski resursi	Procenat	Materijalni resursi	Procenat
Da	4	33%	1	8%
Ne	5	42%	7	58%
Uglavnom	0	0%	0	0%
Nema podataka	3	25%	4	33%
Ukupno	12	100%	12	100%

Međutim svi Centri za socijalni rad smatraju da postojeći kadar posjeduje visoke stručno-profesionalne kapacitete za rad na suzbijanju i rješavanju problema prosjačenja maloljetnika.

5.2.Policija

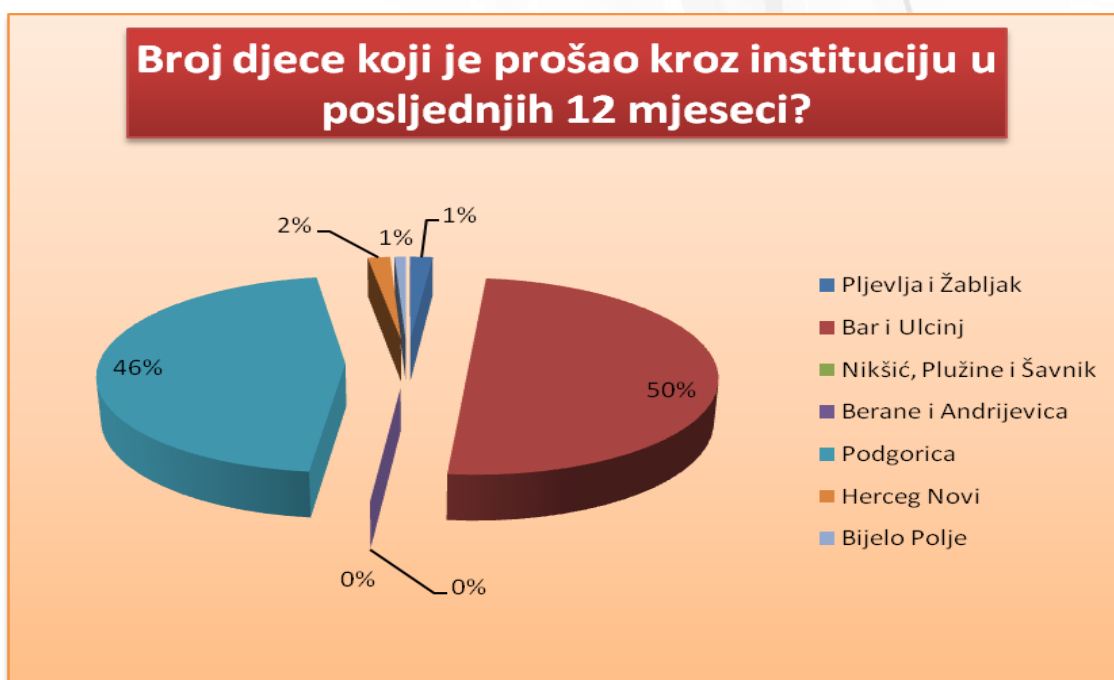
U okviru istraživanja, posredstvom upitnika, informacije su zatražene od osam područnih jedinica Uprave policije u čijem su sastavu područne jedinice i ekspoziture svih opština u Crnoj Gori. Tražene informacije su se odnosile na broj djece koja su zatečena u skitnji i prosjačenju, broju povratnika, starosnoj strukturi i polu djeteta koje je prosilo, materijalnim i kadrovskim kapacitetima policije za rad sa djecom koja prose, međuinstitucionalnom saradnjom policije i drugih službi.

Od ukupno poslatih osam upitnika Područnim jedinicama, odgovoreno je u potpunosti.

5.2.1.Broj, starosna struktura i pol registrovane djece

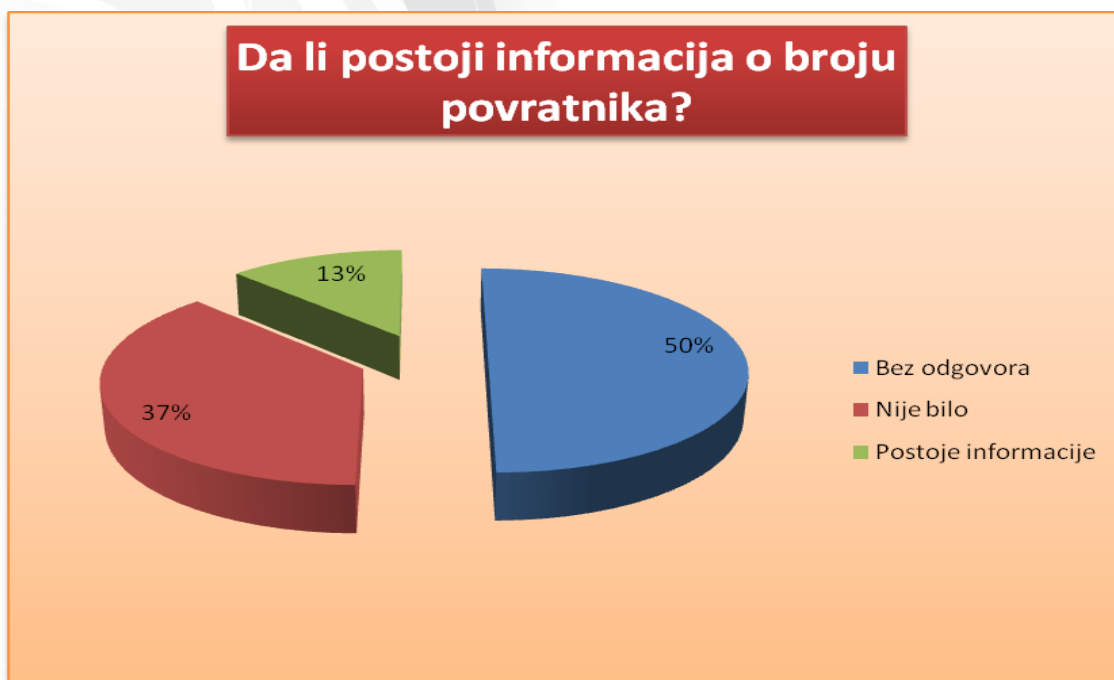
Podaci dobijeni od strane Uprava policije pokazuju da je, tokom 2010 godine, evidentirano **120 slučajeva** prosjačenja, od čega je najveći broj zabilježen na teritoriji Bara i Podgorice. Evidencija policije u Baru bilježi 60 slučajeva prosjačenja od strane maloljetnih lica na teritoriji Opština Bar i Ulcinj. Na teritoriji Podgorice evidentirano je 55 slučajeva. Karakterističan je podatak Uprave policije za Opštine Berane i Andrijevice koja u toku 2010. godine nije evidentirala ni jedan slučaj prosjačenja od strane maloljetnih lica, dok je Centar za socijalni rad iz tih opština evidentirao 56 slučajeva djece koja se bave prosjačenjem.

Broj djece koji je prošao kroz instituciju u posljednjih 12 mjeseci?		
Opštine	Broj	Procenat
Pljevlja i Žabljak	2	2%
Bar i Ulcinj	60	50%
Nikšić, Plužine i Šavnik	0	0%
Berane i Andrijevice	0	0%
Podgorica	55	46%
Herceg Novi	2	2%
Bijelo Polje	1	1%
Ukupno	120	100%

Prema dobijenim odgovorima uprave policije od 55 slučajeva evidentiranih u Podgorici, 42 su **povratnici** starosne dobi je od dvije do 18 godina.

Da li postoji informacija o broju povratnika?		
Policija	Broj	Procenat
Bez odgovora	4	50%
Nije bilo	3	38%
Postoje informacije	1	13%
Ukupno	8	100%

Na pitanje koje se tiče starosne i polne strukture djece koja su zatečena u prosjačenju, odgovore smo dobili od polovine (50%) ispitanih. Uprava policije ni u jednom slučaju nije opredjelila polnu strukturu djeteta koje se bavi prosjačenjem dok dobijeni odgovori upućuju da se prosjačenjem najviše bave djeca od **16-17 godina**. Međutim, registrovani su i slučajevi prosjačenja djece uzrasta od dvije do četiri godine, u opštinama Herceg Novi i Podgorica. Dobijeni podaci upućuju da su djeca duži vremenski period borave na ulici i da se prošnjom bave kao zanatom.

Informacije o starosnoj strukturi djeteta koje je prosjačilo.	
Opština	Podaci
Pljevlja i Žabljak	Nema podataka
Bar i Ulcinj	Nema podataka
Nikšić, Plužine i Šavnik	Nije bilo slučajeva
Berane i Andrijevića	Nema podataka
Podgorica	4 - 18 godina
Herceg Novi	2 -11 godina
Bijelo Polje	15 godina
Kolasin, Cetinje, Budva, Plav, Mojkovac	Nema podataka

5.2.2. Informacije o prebivalištu djeteta koje prosi

Na pitanja o prebivalištu djece koja su zatečena u prošnji uprava policije se u većini slučajeva izjasnila da nema podataka o **prebivalištu djeteta**, budući da djeca nemaju lična dokumenta tako da su i podaci, dobijeni od djece, o njihovim roditeljima i prilikama u kojima djeca žive nepouzdana. Policija je u svojim opisnim odgovorima navela da informacije koje dobija od djece prilikom identifikacije kao i rezultati akcija koje je policija sprovodila u cilju suzbijanja prosjačenja maloljetnika, upućuju da se prošnjom u velikom broju slučajeva bave djeca koja nisu sa teritorije Crne Gore.

Prema prikupljenim odgovorima, uprava policije ukazuje da se najveći naponi ulažu u identifikaciji djece koja su zatečena u skitnji i prosjačenju kao i otkrivanju identiteta lica u čijoj su pratnji djeca došla na teritoriju Crne Gore.

Informacije o prebivalištu djeteta koje je prosjačilo	
Opština	Mjesto prebivališta
Budva	Nema podataka
Pljevlja i Žabljak	Ulica Narodne revolucije bb Prlevlja, Bijelo Polje naselje Rakonja
Nikšić, Plužine i Šavnik	Nema podataka
Berane i Andrijevica	Nema podataka
Podgorica	Dom za djecu i mlade „Ljubović,, gdje privremeno borave djeca sa različitih područja Crne Gore i zemalja iz regiona.
Herceg Novi	Herceg Novi - Bajkovina bb
Bijelo Polje	Bijelo Polje - Romsko naselje Rakonje
Kolasin, Cetinje, Nikšić, Mojkovac	Nema podataka
Bar	Bar/ naselja Stari Bar i Sokolana, Ulcinj i Republika Srbija I Kosovo

Podaci uprave policije ukazuju da su, osim djece stranih državljana, jedan dio evidentirane djece , šticešnici Centra za djecu i mlade " Ljubović ", koja radi sa djecom koja su u sukobu sa zakonom, djecom stranim državljanima i djecom azilantima. Iako su ova djeca zbog socijalnog statusa ili problema u ponašanju upućena u ustanovu socijalne zaštite radi prevaspitavanja i lakše reintegracije u društvo ona se, prema dobijenim podacima, često vraćaju ulici i uličnom načinu života.

5.2.3. Prekršajne prijave

Prema rezultatima sprovedenog istraživanja zaključuje se da su na čitavoj teritoriji Crne Gore, u toku 2010. godine, podnijete samo **četiri prekršajne** prijave protiv roditelja/staratelja djece zatečene u prosjačenju ili drugih lica koja djecu navode na prosjačenje. Odgovori dobijeni iz policije ukazuju da su glavni razlog, niskog procenta prijava po ovom pitanju, neadekvatna **zakonska rješenja** jer prosjačenje kao sama radnja nije sankcionisano. Osim toga kao otežavajuće okolnosti, policija je u svojim odgovorima navela i prepreke u utvrđivanju identiteta djeteta, loše materijalno stanje porodica a veoma visoke novčane kazne koje je nemoguće naplatiti, problem nemogućnosti reagovanja prema djeci-stranim državljanima.

5.2.4. Zakonske mjere i njihova efikasnost

Prema rezultatima sprovedenog istraživanja, na pitanje da li su zakonske mjere efikasna sredstva u rješavanju dječijeg prosjačenja, odgovori policije su uglavnom bili negativni. Naime, 13% odgovora ukazuje da su zakonska rešenja efikasno sredstvo, 50% odgovora da zakonska rešenja nisu efikasno sredstvo, dok je 25% odgovora na ovo pitanje izostalo.

Smatra te li da su zakonske mjere koje se izriču efikasna sredstva u rješavanju problematike dječjeg prosjačenja?	Broj	Procenat
Da	1	13%
Ne	4	50%
Da, ali bi mjere morale biti rigoroznije	1	13%
Nema podataka	2	25%
Ukupno	8	100%

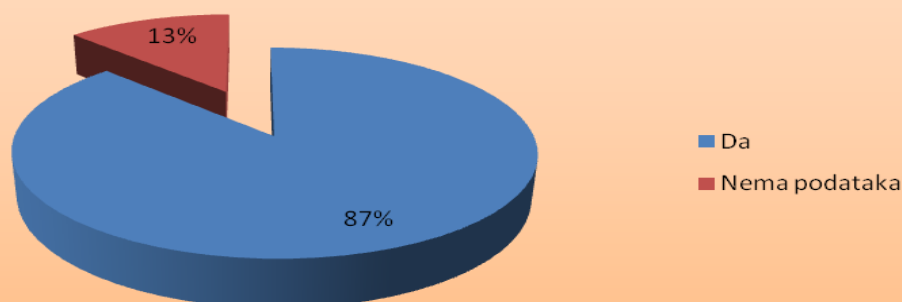

5.2.5. Međuinstitucionalna saradnja i koordinacija

Na pitanje koje se tiče postojanja međuinstitucionalne saradnje i koordinacije Uprave policije sa drugim institucijama i službama, policija je dala pozitivne odgovore u 88%, što ukazuje da je saradnja na veoma dobrom nivou.

Da li postoji bilo koji vid međuinstitucionalne saradnje/koordinacije vaše sa nekim drugim institucijama na rješavanju fenomena prosjačenja?	Broj	Procenat
Da	7	88%
Nema podataka	1	13%
Ukupno	8	100%

**Da li postoji bilo koji vid
međuinstitucionalne
saradnje/koordinacije vaše sa
nekim drugim institucijama na
rješavanju fenomena prosjačenja?**

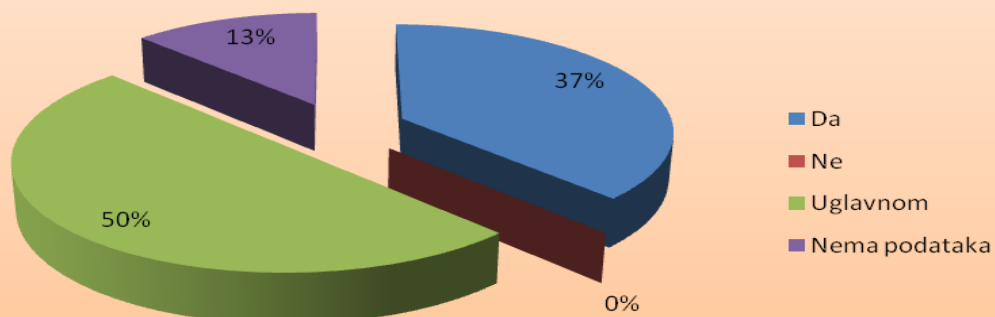
Prema opisnim odgovorima koji su pristigli iz Uprave policije, može se zaključiti da policija najbolju saradnju ostvaruje sa centrima za socijalni rad i nevladinim sektorom, sa kojima je u proteklom periodu sprovodila različite akcije u cilju suzbijanja problema prosjačenja maloljetnika. Akcije koje navode u svojim izvještajima su : akcija “Prosjak”, “Stop Prosjačenju” i slično. Akcije koje je policija sprovodila su uglavnom bile usmjerene na sklanjanje djece sa ulice, što je dalo trenutne rezultate, ali nije doprinjelo trajnom rješavanju problema niti suzbijanju ove pojave.

5.2.6. Materijalna i kadrovska opremljenost

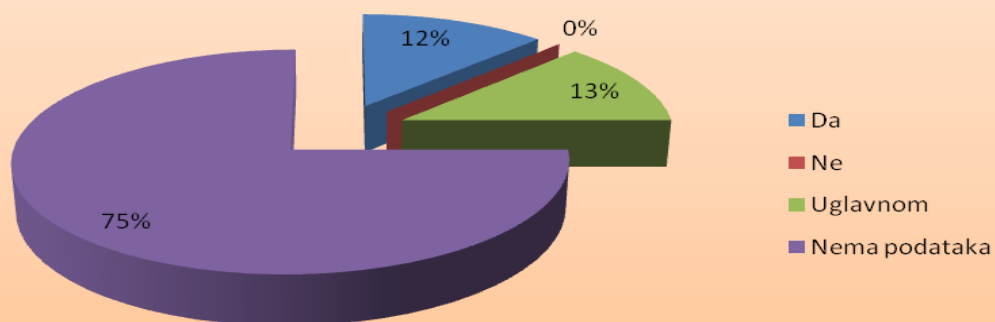
Odgovorima na pitanje ljudskih i materijalnih kapaciteta za rad na problemu prosjačenja maloljetnika, ukazano je da Uprava policija uglavnom raspolaže dovoljnim kadrovskim kapacitetom odnosno ljudstvom. Naime, 38% odgovora pokazuje da Uprava policije raspolaže sa dovoljnim brojem ljudi, dok se 50% organizacionih jedinica izjasnilo da **uglavnom** raspolažu sa dovoljnim brojem ljudi za rad na suzbijanju ovog problema. Što se tiče dijela pitanja koji se odnosi na materijalne kapacitete/resurse, 75% organizacionih jedinica nijesu odgovorile, tj. nijesu se izjasnile da li su materijalni resursi dovoljni za njihov rad, dok je 13% odgovora bilo pozitivno a preostali odgovori su ukazivali da uprava policije uglavnom raspolaže i dovoljnim materijalnim resursima .

Da li smatrate da unutar vaše institucije za rad na rješavanju fenomena dječjeg prosjačenja postoji dovoljno ljudskih/materijalnih resursa?	Ljudski resursi		Materijalni resursi	
	Ljudski resursi	Procenat	resursi	Procenat
Da	3	38%	1	13%
Ne	0	0%	0	0%
Uglavnom	4	50%	1	13%
Nema podataka	1	13%	6	75%
Ukupno	8	100%	8	100%

Ljudski resursi

Materijalni resursi

5.3. Prekršajni organi

U cilju dobijanja određenih informacija upitnici su poslani svim prekršajnim organima u Crnoj Gori. poslato je 17 upitnika i svi prekršajni organi su u potpunosti odgovorili.

U dostavljenim odgovorima prekršajni organi (17) ističu da je u 2010. godini vođeno 15 postupaka protiv lica koja su navodila djecu na prosjačenje. Dobijeni odgovori upućuju da postupci u ovim slučajevima traju duže vrijeme, budući da su u toku 2010. godine podnesena samo četiri zahtjeva za pokretanje prekršajnog postupka.

Iz evidencija i godišnjeg izvještaja Državnog tužioca proističe da u toku 2010. godine tužilaštvo nije pokrenulo ni jedan krivični postupak zbog prosjačenja maloljetnog lica ili trgovine maloljetnim licima.

5.4. Nevladine organizacije (NVO)

U okviru ovog istraživanja, u cilju prikupljanja podataka o dječijem prosjačenju na teritoriji Crne Gore, upitnici su poslani nevladinim organizacijama, koje rade sa djecom i za djecu i bave se pitanjima djece koja prosjače.

Međutim, nevladine organizacije sa kojima smo obavili razgovore i od kojih smo potraživali odgovore uglavnom nijesu imali podatke vezane za problem dječijeg prosjačenja, iako se usko bave položajem djece i dječijim pravima. Većina NVO sprovodi aktivnosti kojima afirmiše obrazovanje i nastoji da djecu uključi u redovan obrazovni sistem.

Upitnici su poslani na adrese osam nevladinih organizacija sa teritorije Crne Gore, a odgovori su dobijeni od samo četiri organizacije (50%).

Iz dobijenih odgovora od različitih NVO izdvojili bi udruženje „**Humanitarac - Nikšić**“ koje je u svom radu u toku 2010. godine imalo iskustva sa djecom koja prose i borave na ulici.

Naime, NVO „Humanitarac“ je u toku 2010. godine imalo evidentirano sedmoro djece, sa teritorije Opštine Nikšić, koja se bave prosjačenjem.

Prema podacima koje nam je dostavio NVO „Humanitarac“, djeca su zatečena u prosjačenju na lokacijama glavnih trgova, sala za vjenčanje i prometnih ulica Nikšića. Prema internoj evidenciji udruženja ova djeca se prošnjom bave povremeno i u prosjeku zarađuju par eura dnevno, a zarađen novac predaju „gazdi“.

Na pitanje koje "nadležnosti" udruženje ima u vezi sa problemom dječijeg prosjačenja, Humanitarac je ukazao da se pretežno bave prevencijom u saradnji sa lokalnom samoupravom i Upravom policije.

Stručan tim udruženja „Humanitarac“ je u kontinuiranim razgovorima sa djecom saznao da ona kao uzrok prosjačenja navode ekstremno siromaštvo i pojavu konzumniranja narkotičkih sredstava u njihovim porodicama.

"Humanitarac" kao rješenje problema dječijeg prosjačenja vidi u uključivanju sve djece u obrazovni sistem i obezbjeđivanje djeci osnovnih uslova za život.

5.5. Centar za djecu i mlade "Ljubović"

U okviru istraživanja, posredstvom upitnika, informacije su zatražene i od Centra za djecu i mlade "Ljubović".

Centar za djecu i mlade "Ljubović" je jedina ustanova socijalne i dječje zaštite u Crnoj Gori, koja se bavi institucionalnom zaštitom djece u sukobu sa zakonom a u okviru svojih djelatnosti ima prihvatnu stanicu za smještaj djece zatečene u skitnji i azilante.

5.5.1. Broj, starosna struktura i pol registrovane djece

Prema dobijenim informacijama Centar za djecu i mlade "Ljubović" u svojoj evidenciji ima zabilježeno 38 slučajeva prosjačenja u toku 2010. godine. Dobijene informacije upućuju da Centar za djecu i mlade "Ljubović" ima urednu evidenciju o djeci koja se bave prosjačenjem.

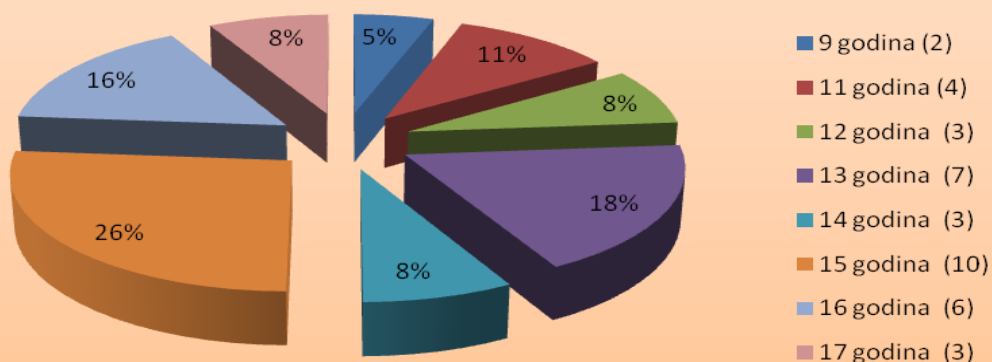

U Centru za djecu i mlade "Ljubović" u toku 2010. godine boravilo je 38 djece koja su upućena od strane uprave policije zbog prosjačenja.

Prema evidenciji Centar za djecu i mlade "Ljubović" od ukupnog broja djece u 2010. godini, 12 djece su registrovani kao povratnici a dolaze sa teritorija država iz okruženja.

Djeca su uzrasta od 9 do 17 godina. Najviše djece, koja su zbog prosjačenja boravila u Centru za djecu i mlade "Ljubović", je uzrasta od 13 do 17 godina starosti.

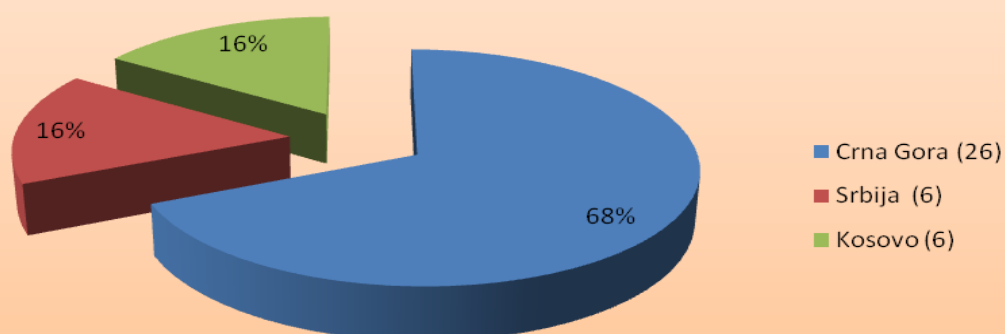
Uzrast djece koja su zbog skitnje i prosjačenja boravila u Centru za djecu i mlade "Ljubović" u toku 2010.godine;

5.5.2. Informacije o prebivalištu djeteta koje prosi

Prema podacima Centar za djecu i mlade "Ljubović", u toku 2010.godine djeca koja su zatečena u prosjačenju su bila sa teritorije Kosova (16%), Republike Srbije (16%) i domicilno stanovništvo (68%).

Prebivalištu djeteta koje je prosjačilo

Djeca u ovoj ustanovi borave sve dok ih ne preuzmu roditelji/staratelji ili neka nadležna služba, a dok su pod nadzorom Centar za djecu i mlade "Ljubović" obezbijeden im je smještaj, hrana i odjeća. U okviru Centra ne postoji servis savjetodavnog rada ili psihološke pomoći ovoj djeci.

5.5.3. Materijalna i kadrovska opremljenost Centra

Na pitanje koje se tiče materijalnih i kadrovskih kapaciteta Centar za djecu i mlade "Ljubović" dobili smo informacije da Centar ne raspolaže sa dovoljnim brojem osoblja ni stručnog kadra za rad sa ovom djecom u cilju sprečavanja i suzbijanja pojave prosjačenja maloljetnika. Centar takođe ne raspolaže dovoljnim prostornim i materijalnim kapacitetima za pružanje svih potrebnih usluga.

U toku izrade ovog izvještaja u Centar za djecu i mlade "Ljubović" je izgrađana nova prihvatna stanica namijenjena djeci ulice i djeci koja su zatečena u skitnji i prosjačenju. Novo izgrađeni objekat je prilagođen svim potrebama djece u skladu sa najvišim međunarodnim standardima.

5.5.4. Zakonske mjere i njihova efikasnost

Kao glavnu prepreku u svom radu Centar za djecu i mlade "Ljubović" navodi neadekvatna zakonska rješenja, odnosno ovlašćenja i nadležnosti Centra kada je u pitanju rad sa djecom koja se bave prosjačenjem. Naime, Centar za djecu i mlade "Ljubović" se bavi samo prihvatom djecom koju u Centar upućuje policija. Uobičajeno je da djeca ne posjeduju nikakva dokumenta, niti je u policiji utvrđen njihov stvarni identitet a takođe su nepouzdana podaci o njihovim roditeljima i uslovima u kojima porodice žive. Takođe su u većini slučajeva upitni i podaci o njihovom stalnom boravištu i prebivalištu, posebni kada su u pitanju strani državljani. Ovakva situacija otežava koordiniranu saradnju sa drugim institucijama sistema koje su dužne da pruže pomoć i zaštitu ovoj kategoriji djece, pa je stoga skoro nemoguće kontinuirano pratiti i trajno riješiti problem.

Prema informacijama dobijenim iz Centar za djecu i mlade "Ljubović", djeca Centar napuštaju u momentu kada neko dodje po njih. Centar je dužan da preda dijete osobi koja za dijete garantuje iako često nije pouzdan identitet same osobe niti je to moguće brzo i efikasno provjeriti. Stoga, gotovo uvijek ostaje sumnja da lica koja djecu odvođe nijesu njihovi roditelji/staratelji, već osobe za koje djeca rade.

5.6. Centar za podršku djeci i porodici-Bijelo Polje

Centar za podršku djeci i porodici-Bijelo Polje takođe se bavi pružanjem usluga smještaja, zbrinjavanja djece koja se bave prosjačenjem. Prema navodima Centar za podršku djeci i porodici-Bijelo Polje ima sve stručne, materijalne i profesionalne kapacitete za rad sa ovom djecom. U svom radu oni pružaju osim fizičkog zbrinjavanja i potpunu stručnu psihološko socijalnu podršku.

Međutim tokom 2010.god. Centar je imao samo jedan slučaj zbrinjavanja i zaštite djeteta koje se bavi prosjačenjem iz razloga što Centar funkcioniše na lokalnom nivou, tako da djecu sa teritorije drugih opština ili iz drugih zemalja oni upućuju u njihova mjesta prebivališta ili boravka.

Centar za podršku djeci i porodici je veoma zadovoljan međuinstitucionalnom saradnjom kao i koordiniranim aktivnostima među službama opštine Bijelo Polje. Prema navodima Centra za podršku djeci i porodici, kada su u pitanju potrebe ili problemi u vezi sa djecom u Bijelom Polju, oni uvijek djeluju zajedno na rešavanju problema i unaprijeđenju postojećeg stanja, sa policijom i Centrom za socijalni rad.

5.7.Fokus grupe

U toku sprovođenja projekta organizovane su fokus grupe u Podgorici , Tivtu i Bijelom Polju. Učesnici fokus grupa su bili, pored predstavnika Institucije Zaštitnika, eksperti i profesionalci iz ministarstava, centara za socijalni rad, uprave policije, pravosuđa, tužilaštva, lokalne uprave, nacionalnih kancelarije, NVO sektora i dr.

5.7.1.Prva fokus grupa-Bijelo Polje

Prva fokus grupa je organizovana u Bijelom Polju. U njenom radu su učestvovali predstavnici Centra za socijalni rad, policije, lokalne uprave, Centra za podršku djeci i porodici. U Bijelom Polju je u ranijem periodu izvršeno mnogo aktivnosti u cilju suzbijanja i rešavanja problema dječijeg prosjačenja,. Sprovedene aktivnosti su dale dobre rezultate i dovele do značajnog smanjenja dječijeg prosjačenja u Bijelom Polju. Multidisciplinarnim radom i koordiniranim aktivnostima Policije, Centra za socijalni rad i NVO sektora radilo se na podizanju svijesti o štetnosti prosjačenja kao i na uspostavljanju evidencija i kontinuiranom praćenju porodica koje se bave prošnjom. Osim toga, velika pažnja se posvetila uključivanju djece u redovan obrazovni sistem i sprečavanju napuštanja škola. Međutim, problem postoji kada su u pitanju djeca strani državljani koja se bave prosjačenjem. Ova djeca dolaze uglavnom iz Republike Srbije, te je policija pojačala granične kontrolne punktove i osjetno smanjila dolazak djece koja prose u Bijelo Polje. Svi učesnici fokus grupe u Bijelom Polju jedinstveni su u mišljenju da bi se potpun rezultat postigao kada bi se ostvarila kvalitetna prekogranična saradnja sa centrima , službama i ustanovama zemalja iz regiona.

5.7.2.Druga fokus grupa - Tivat

Druga fokus grupa je organizovana u Tivtu sa predstavnicima lokalne samouprave, Centra za socijalni rad, predstavnici Kancelarije Nacionalnog koordinatora za borbu protiv trgovine ljudima i predstavnici UNICEF a. Na fokus grupi je istaknuto da Tivat nema problem prosjačenja među domicilnim stanovništvom. U Tivtu ne postoje porodice koje primaju materijalno obezbjeđenje na osnovu socijalne pomoću što ukazuje da nema socijalno ugroženih porodica. Na fokus grupi je zaključeno da problem sa prosjačenjem nastaje u toku ljetnjih mjeseci. U toku ljetnje sezone dolazi do priliva djece koja prose. Sumnja se da djeca dolaze organizovano u pratnji jedne ili više odraslih osoba. Međutim, sumnja o organizovanoj prošnji ni jednom nije dokazana, jer djeca obično pri ispitivanju kažu da su na ljetovanju, da su sezonski radnici ili da su u srodstvu sa odraslim osobama koje su im u pratnji.

5.7.3. Treća fokus grupa - Podgorica

Posljednja fokus grupa organizovana je u Podgorici nakon dobijenih odgovora i statistički obrađenih podataka dospelih po osnovu upitnika. Fokus grupi su prisustvovali predstavnici Ministarstava, predstavnici Centar za socijalni rad, predstavnici policije, predstavnici organa za prekršaje, predstavnici nacionalnih kancelarija, predstavnici NVO sektora i obrazovnih ustanova.

Na fokus grupi je usaglašeno da ne postoje idealno sistematizovane evidencije o djeci koja se bave prosjačenjem i da pored svih napora i radnji koje preduzimaju nadležni organi ne pruža se djeci odgovarajuća zaštita i problem se samo privremeno rešava - kratkotrajnim zbrinjavanjem djece odnosno sklanjanjem sa ulice.

Takođe je istaknuto da sama činjenica o povratnicima ukazuje da se djeca prosjačenjem bave kao zanimanjem. Predstavnik Nacionalnog Savjeta Roma i Egipćana je sa prisutnima podijelio saznanje , koje ima od strane djece sa kojima je Nacionalni savjet radio, da se djeca organizuju radi prošnje od strane grupe odraslih, da se mnoge porodice bave prosjačenjem kao unosnim poslom i da neke porodice (roditelji/staratelji) iznajmljuju odnosno ustupaju svoju djecu nekom licu radi iskorištavanja djeteta za prošnju-naravno za određenu naknadu.

Na fokus grupi su se svi prisutni složili da organi nemaju odgovarajuće mehanizme za rad sa roditeljima/starateljima ili drugim licima koja navode djecu na prosjačenje kao i da se postojeći mehanizmi sankcionisanja ovih djela ne primjenjuju u potpunosti i adekvatno jer isti ne daju željene rezultate.

Profesionalci su takođe istakli da je preventivan rad veoma bitan i da bi uključivanje obrazovnih ustanova bilo od neprocjenjivog značaja jer je edukacija i profesionalno osposobljavanje siguran put u suzbijanju ovog problema. Obrazovne ustanove bi trebale pojačati mjere na uključivanje djece u redovan obrazovni sistem i mjere na sprečavanju napuštanja škola a pogotovo od strane populacije Roma Aškalija i Egipćana. Ali i određene mjere socijalne zaštite i prema djeci raseljenih lica. Profesionalci smatraju da bi trebalo preduzeti mjere upisa djece raseljenih lica u matične knjige i obezbijediti im dostupnost porodične i dječije zaštite od najranijeg uzrasta. Takođe je predložen mehanizam praćenja redovnog pohađanja nastave u vidu prijavljivanja svakog izostanka Centru za socijalni rad kako bi se imala evidencija o dolaznosti i razlozima odsustva. Kao dobro rešenje istaknut je primjer Romskog asistenta u zajednici, usluga koja je zaživjela u Crnoj Gori, i koja se za sada sprovodi kroz aktivnosti nevladinog sektora. Romski asistenti rade sa djecom u cilju njihove lakše integracije u obrazovni sistem ali rade i sa porodicama u cilju podizanja svijesti o važnosti redovnog obrazovanja i ostalim socijalnim standardima.

Na fokus grupi se posebna pažnja posvetila rešavanju problema djece koja dolaze iz drugih zemalja, u Crnu Goru radi prosjačenja. Prema mišljenju stručnjaka ova djeca dolaze u Crnu Goru organizovano i imaju podršku i podsticaj od svojih roditelja i porodica da se bave prosjačenjem. Istaknuto je da ovaj problem zemlje regiona moraju zajednički rešavati uspostavljanjem regionalne saradnje Centara, službi i policije u cilju suzbijanja prosjačenja i otkrivanja organizovanih grupa i osoba koje djecu zloupotrebljavaju radi ostvarivanja materijalne koristi.

Na ovoj fokus grupi su donijeti zajednički zaključci o postojanju sledećih problema:

- neodgovarajuća zakonodavne regulative;
- neopravdano dugi sudski postupci, zbog činjenice da većina lica protiv kojih se vodi postupak nisu dostižna jer su strani državljani;
- veoma visoke novčane kazne koje je nemoguće naplatiti zbog lošeg materijalnog stanja porodica;
- nepostojanje evidencija i nemogućnost efikasne kontrole i efektivnog djelovanja prema djeci koja dolaze iz drugih država;
- problem raseljenih lica koja odbijaju da regulišu svoj status u Crnoj Gore a time otežavaju pružanje porodično-pravne i socijalne zaštite;
- nedovoljno razvijena svijest roditelja o štetnosti prosjačenja koji bi trebali da budu ključni faktori u suzbijanju ove pojave;
- običaj, tradicija i kultura domicilnih pripadnika populacije Roma, Aškalija i Egipćana koji se i pored pružene socijalne pomoći, stalnih zaposlenja i obezbijeđenog školovanja prosjačenjem bave kao "zanatom".

5.8. Intervju sa djecom

Pored pribavljanja podataka, posredstvom upitnika, od nadležnih organa i službi, neposredan razgovor obavljen je i sa djecom koja se bave prosjačenjem. Opredjeljenje i formulisanje pitanja koja će se postavljati djeci zahtijevali su dodatno angažovanje ekspertskog tima iz regiona.

Razgovor sa djecom su obavila stručna lica, profesionalci iz oblasti dječijih prava, koja govore jezik populacije Roma, Aškalija i Egipćana i koja su senzibilisana za rad sa ovom kategorijom djece .

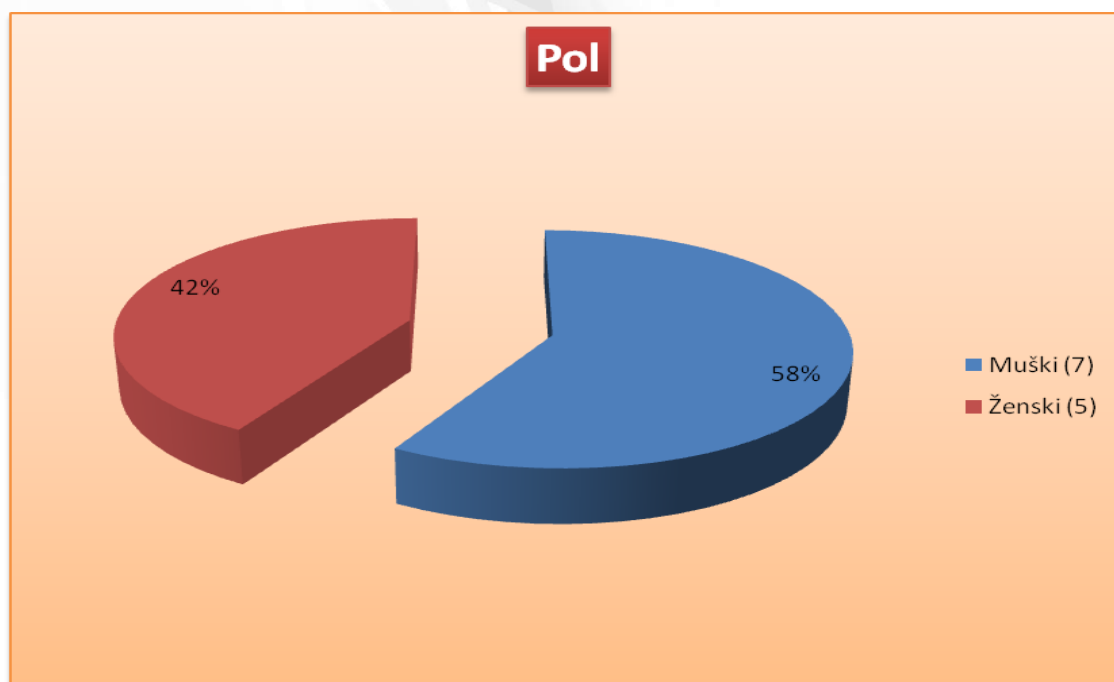
Intervjuem je obuhvaćeno 12 djece i to sedam dječaka i pet djevojčica.

Broj intervjuisanih: 12

Opštine: Podgorica, Bijelo Polje i Ulcinj

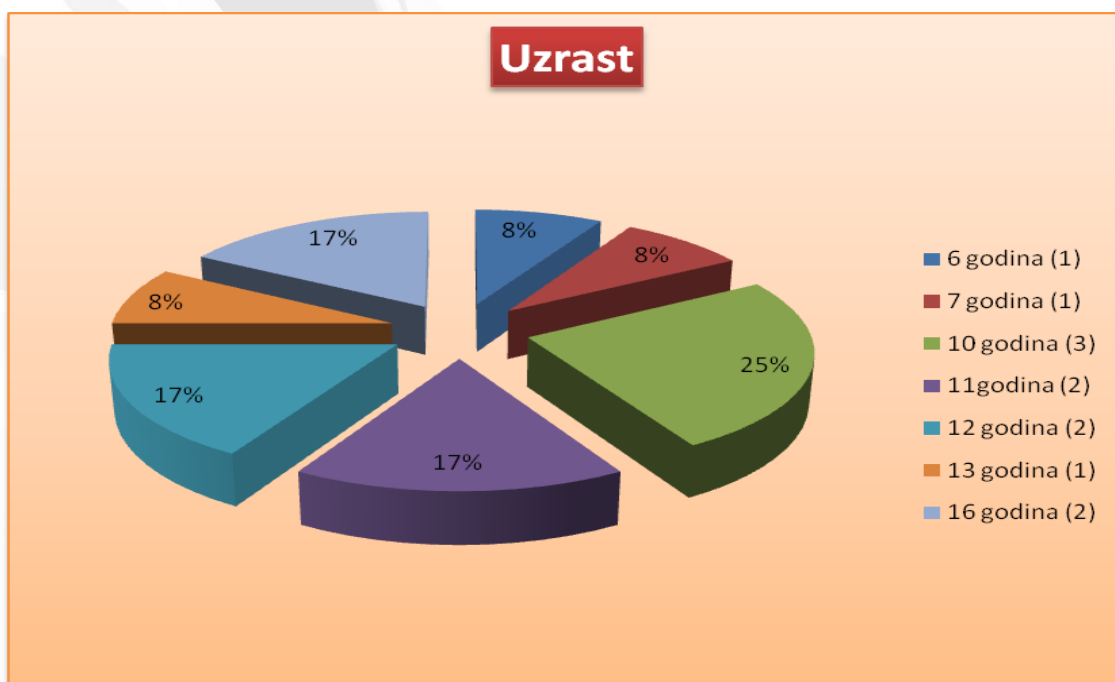
Pregled odgovora djece na pitanja:

1. Pol djeteta koje je zatečeno u prosjačenju?

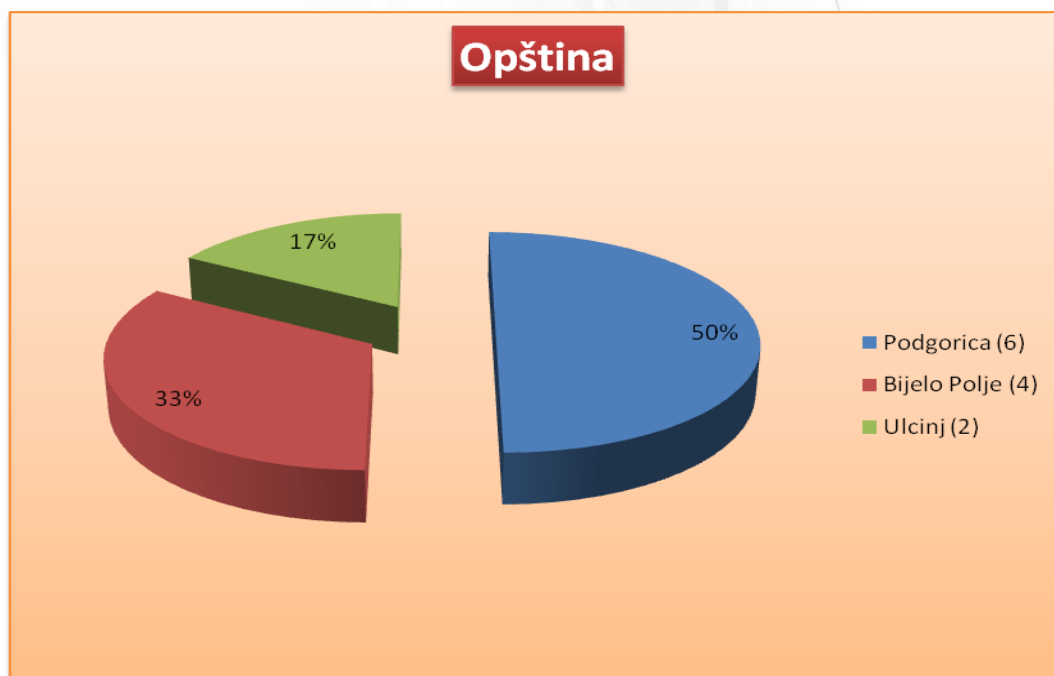
Intervju je obavljen sa djecom različitog uzrasta. Starosna dob djece se kretala od šest godina do 16 godina starosti. Od ukupnog broja intervjuisanih najviše ispitanika je bilo u adolescentskom dobu od 10 do 16 godina i prema rezultatima obavljenih intervjuova može se primijetiti da su djeca tog doba najotvorenija za razgovor.

2. Uzrast djeteta koje je zatečeno u prosjačenju?

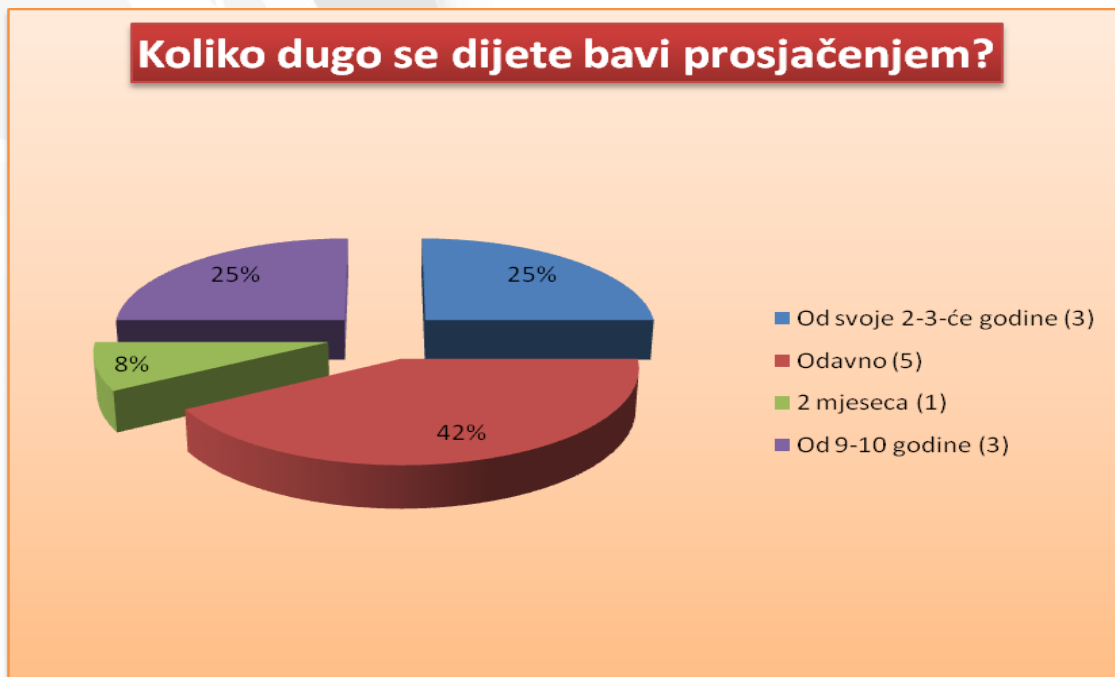
3. Opštine u kojima su intervjuisana djeca koja se bave prosjačenjem?

Intervju je obavljen sa djecom iz tri crnogorske opštine Podgorica, Bijelo Polje i Ulcinj. Na taj način je ostvarena teritorijalna zastupljenost djece i stvoreni su uslovi za uporednu analizu odgovora.

4. Koliko dugo se dijete bavi prosjačenjem?

Imajući u vidu rezultate obavljenih razgovora može se zaključiti da 42% od ukupnog broja intervjuisane djece prosi i boravi na ulici "odavno" a 25 % od svoje 2-3 godine, što upućuje da se sva djeca već duže vrijeme bave prosjačenjem , i to u prosjeku od 5 do 10 godina.

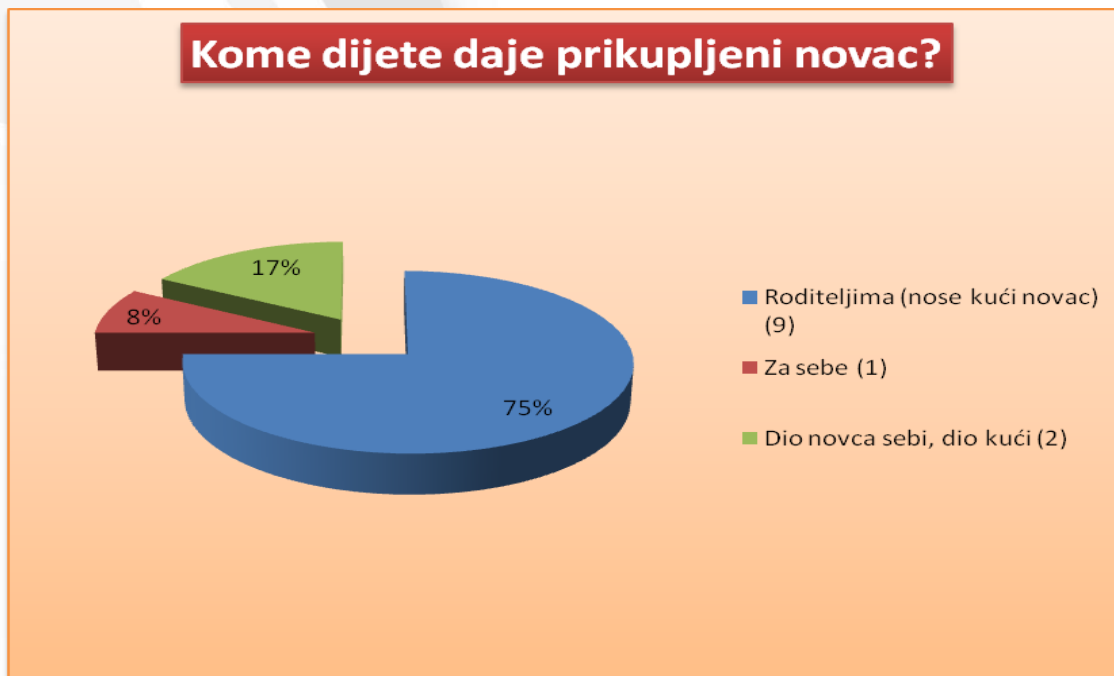
5. Koliko vremena dijete provodi na ulici?

Prema dobijenim rezultatima 59% intervjuisane djece prosi na ulici svakog dana, dok jedno dijete, od dvanaestoro intervjuisanih, živi na ulici.

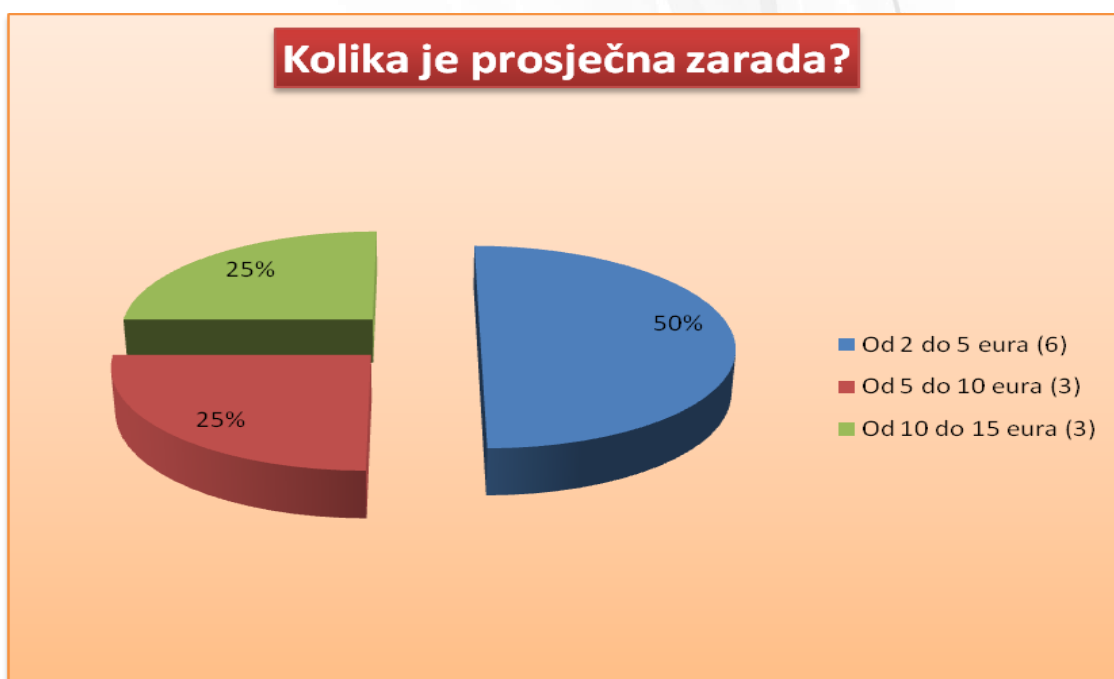
6. Kome dijete predaje prikupljeni novac?

Dobijeni odgovori upućuju da samo jedno dijete, od ukupnog broja intervjuisanih, zadržava cjelokupnu sumu sakupljenog novca za sebe. Ostala djeca koja su učestvovala u ovom ispitivanju, zaradu predaju drugima, i to 75% intervjuisanih predaje novac roditeljima a 17% predaje novac drugim licima koje ni jedno dijete nije htjelo da imenuje.

7. Koliko novca dijete prosječno prikupi tražeći milostinju?

Prikupljeni odgovori ukazuju da djeca u prosjeku zarade od dva do 15 eura dnevno.

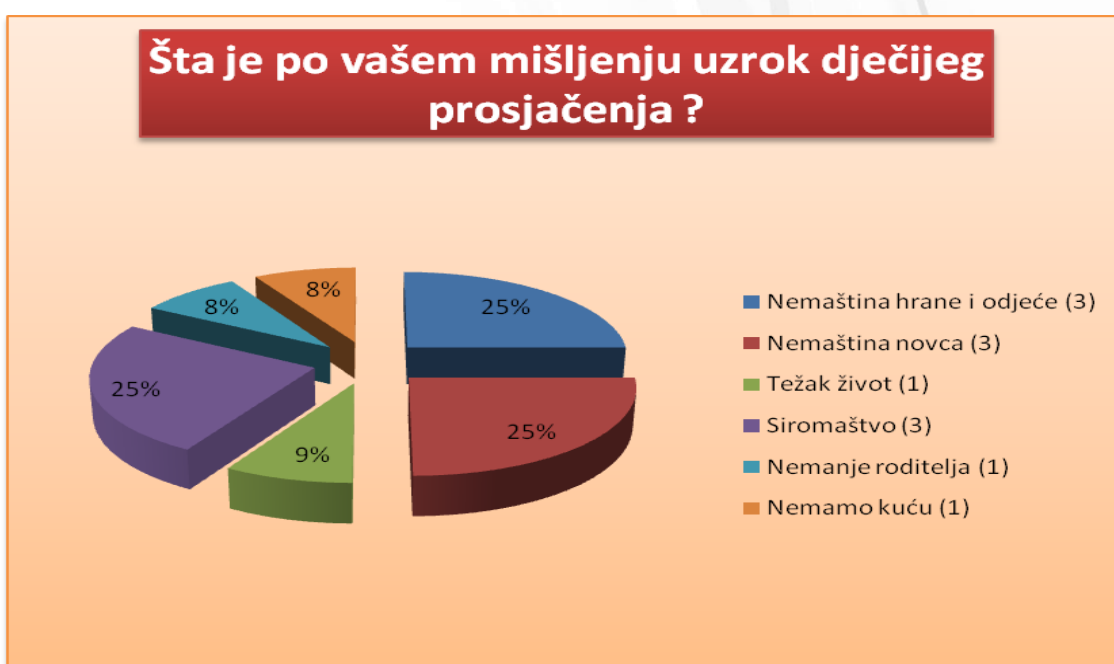
8. Da li dijete koje prosi pohađa školu?

Prema rezultatima sprovedenog istraživanja među djecom samo dvoje djece povremeno pohađa školu, što ukazuje na jako nizak stepen uključenosti djece, koja svoje djetinjstvo provode na ulici, u redovan obrazovni sistem.

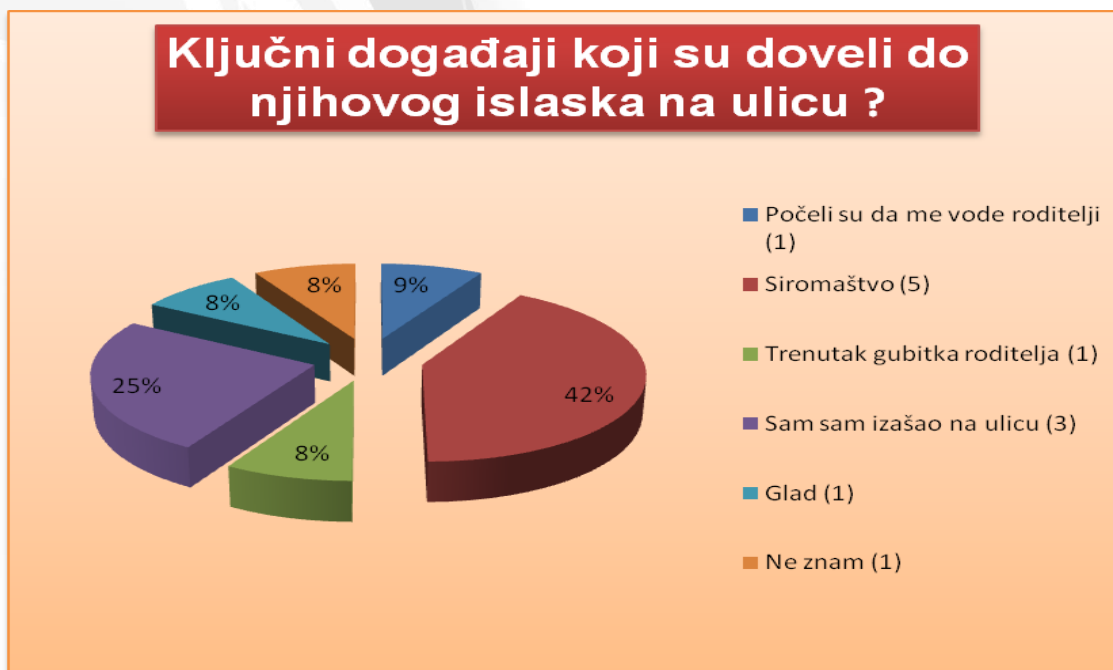
9. Koji je uzrok prosjačenja po mišljenju djeteta?

Na pitanje šta djeca misle koji je uzrok dječijeg prosjačenja djeca su kao uzroke prosjačenja prepoznala ekstremno siromaštvo, s obzirom da je $\frac{3}{4}$ dobijenih odgovora upućivalo na nedostatak novca, opštu nemaštinu i nedostatak hrane i odjeće. Od ukupnog broja intervjuisanih 8% djece, kao razlog neizdrživog siromaštva, navodi i neriješeno stambeno pitanje.

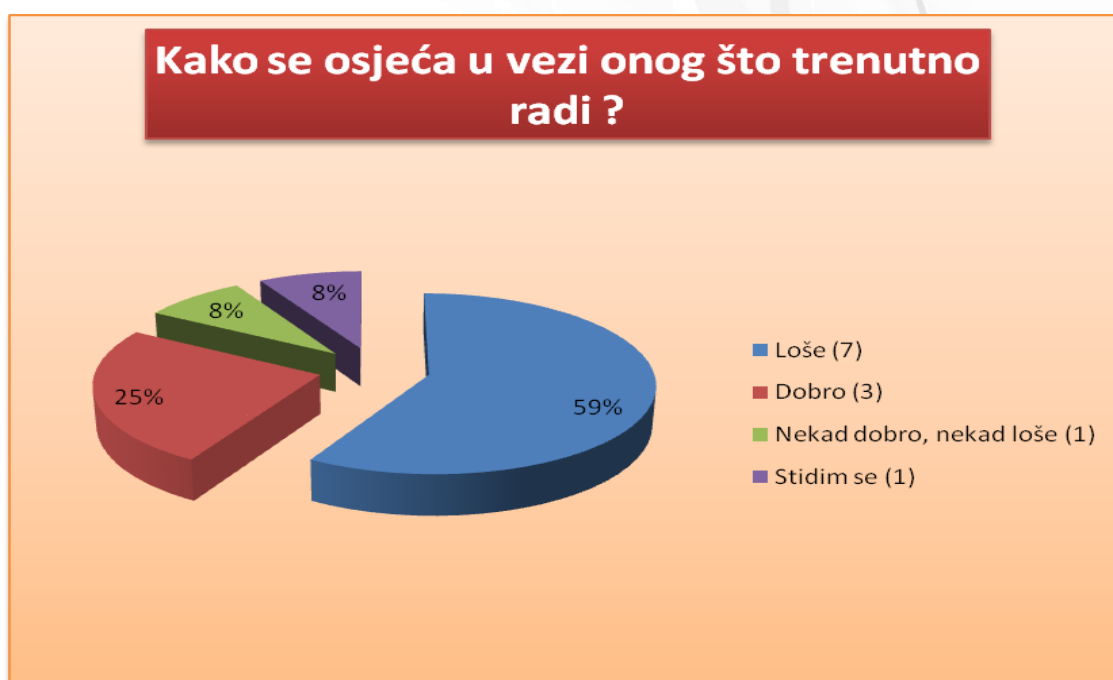
10. Iz kojih razloga dijete boravi na ulici i bavi se prosjačenjem?

Kao razlog, odnosno ključni događaj koji je doveo do izlaska na ulicu i bavljenjem prošnjom, ispitana djeca, u većini slučajeva 42% navode siromaštvo. Nedostatak novca i materijalnih dobara djeca vide kao glavni razlog njihovog položaja i načina života. Siromaštvo je, prema stavu ispitane djece, izazvalo skitničenje i prošnju kao neminovnost. Prikupljeni odgovori ukazuju da je određeni broj djece, 25% od ukupnog broja ispitanih, sam izašao na ulicu, dok je na ulicu izvedeni od strane roditelja 9% ispitane djece.

11. kako se dijete osjeća u vezi sa načinom života koji vodi na ulici?

Rezultati intervjua sa djecom su pokazali da 59 % intervjuisane djece ne voli što se bavi prosjačenjem i zbog toga se veoma teško osjeća i živi u vječnom strahu i neizvjesnosti.

12. Da li dijete voli što živi na ulici tražeći milostinju?

Rezultati takođe upućuju da djeca ne vole što su na ulici, što često žive u neuglednim uslovima i osjećaju se drugačijim od svojih vršnjaka, 75 % ispitanе djece bi voljelo da prestane sa prosjačenjem.

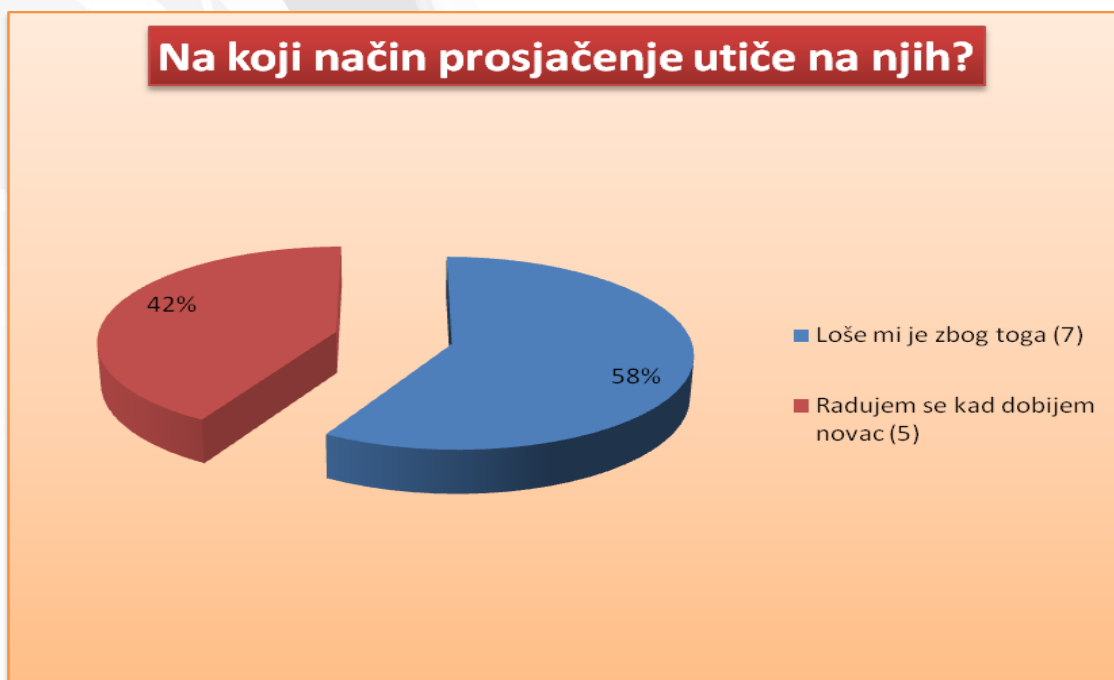
13. Da li se dijete koje se bavi prosjačenjem osjeća preplašeno ?

Djeca se osjećaju preplašeno i nesigurno na ulici, to potvrđuje rezultat istraživanja koji upućuje da se 50% ispitanе djece izjasnilo da osjeća strah zbog toga što radi.

14. Na koji način prosjačenje utiče na dijete?

U odnosu na osjećaj koji djeca imaju zbog uslova u kojima žive i načina života koji vode, 58% ispitane djece se veoma loše osjeća zbog toga, dok je 42% ispitanika zadovoljno kada isprosi novac.

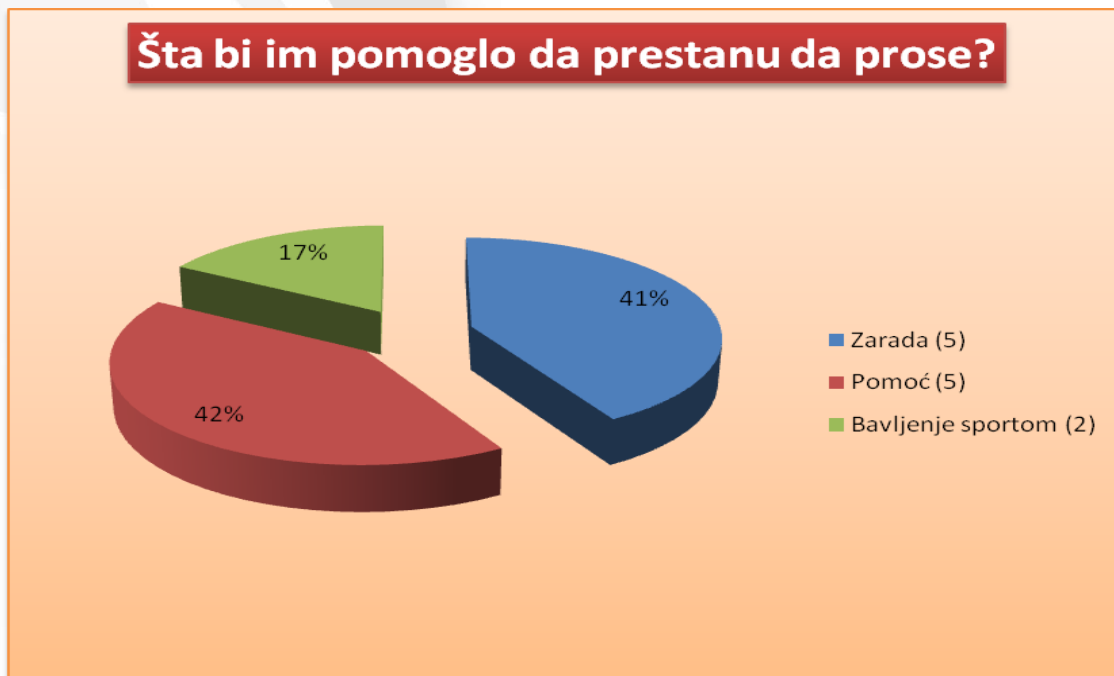
15. Da li bi dijete imalo posledica / i kakvih, kada bi prestalo da se bavi prosjačenjem?

Na pitanje da li bi djeca koja se bave prosjačenjem imala posledica kada bi odlučila da sa takvim životom prestanu, mišljenja su bila podijeljena.

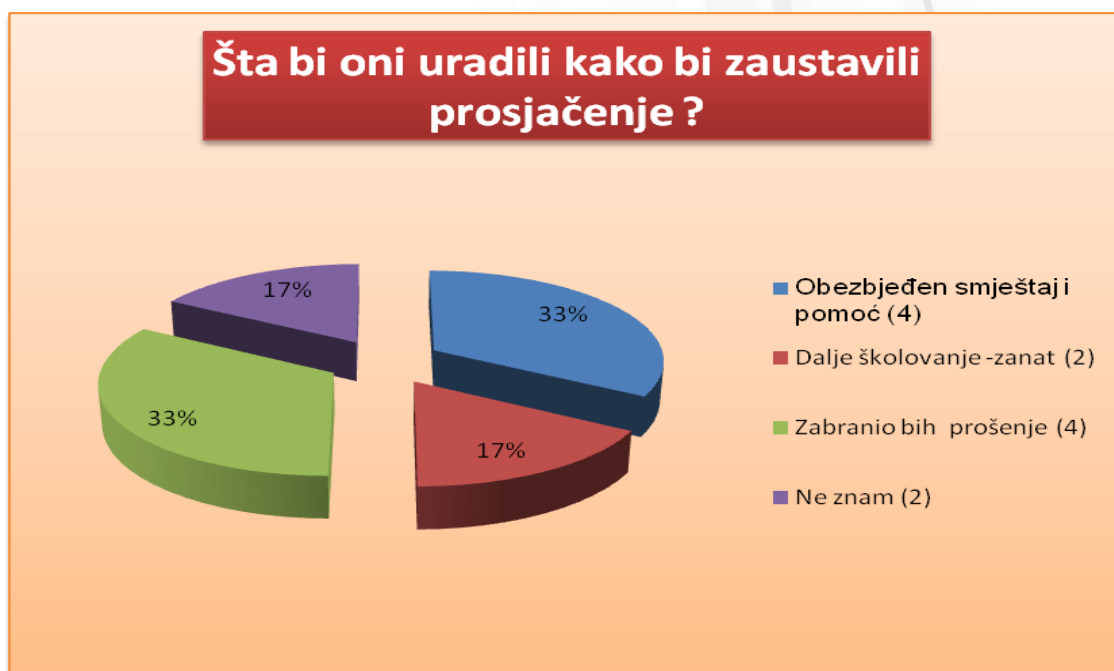
16. Šta bi pomoglo u rešavanju položaja djeteta koje boravi na ulici i bavi se prosjačenjem?

Djeca različito vide rješavanje njihovog položaja, naime rezultati su pokazali da bi 41% intervjuisane djece prestalo sa prosjačenjem kada bi im se omogućilo zaposlenje a 42% intervjuisane djece kada bi im se pružila neka pomoć. Od ukupnog broja intervjuisane djece, 17% smatra da bi bavljenje sportom moglo da pomogne u rešavanju njihovog položaja.

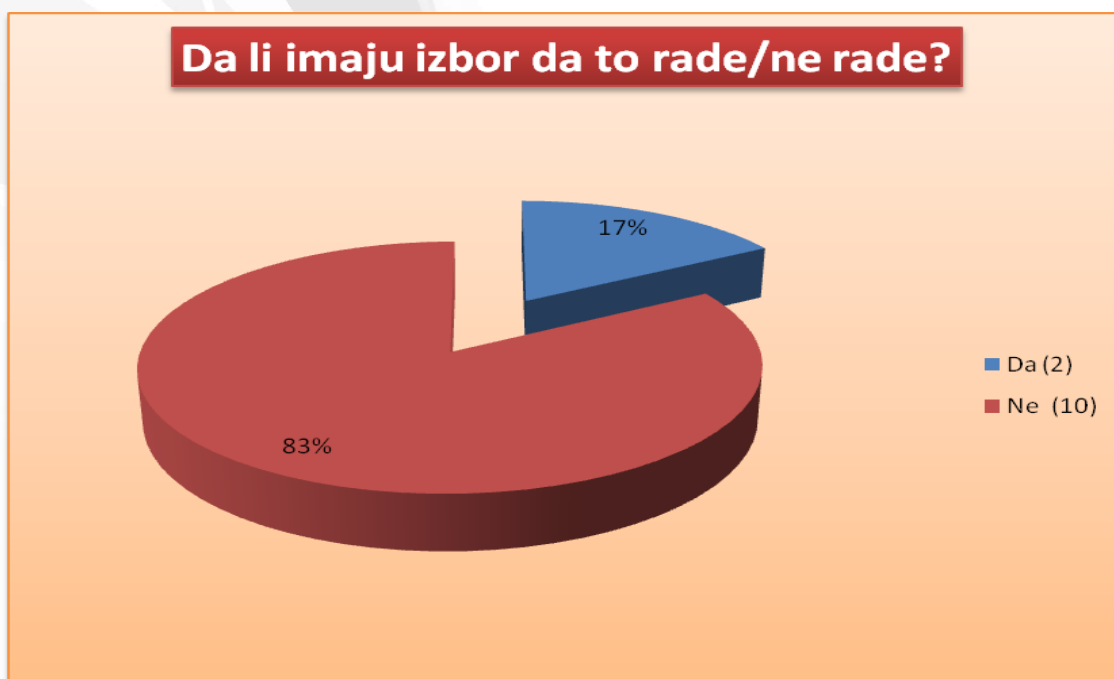
17. Šta dijete vidi kao način zaustavljanja prosjačenja maloljetnika?

Prema rezultatima sprovedenih intervjua, može se zaključiti da djeca kao način zaustavljanja pojave prosjačenja vide obezbjeđivanje smještaja i drugih pomoći 33% odgovora i zabranu prosjačenja 33 % odgovora, dok obrazovanje i savladavanje nekog zanata kao način mijenjanja navika i prestajanja sa prošenjem podržava samo dvoje djece ili 17% ispitanih.

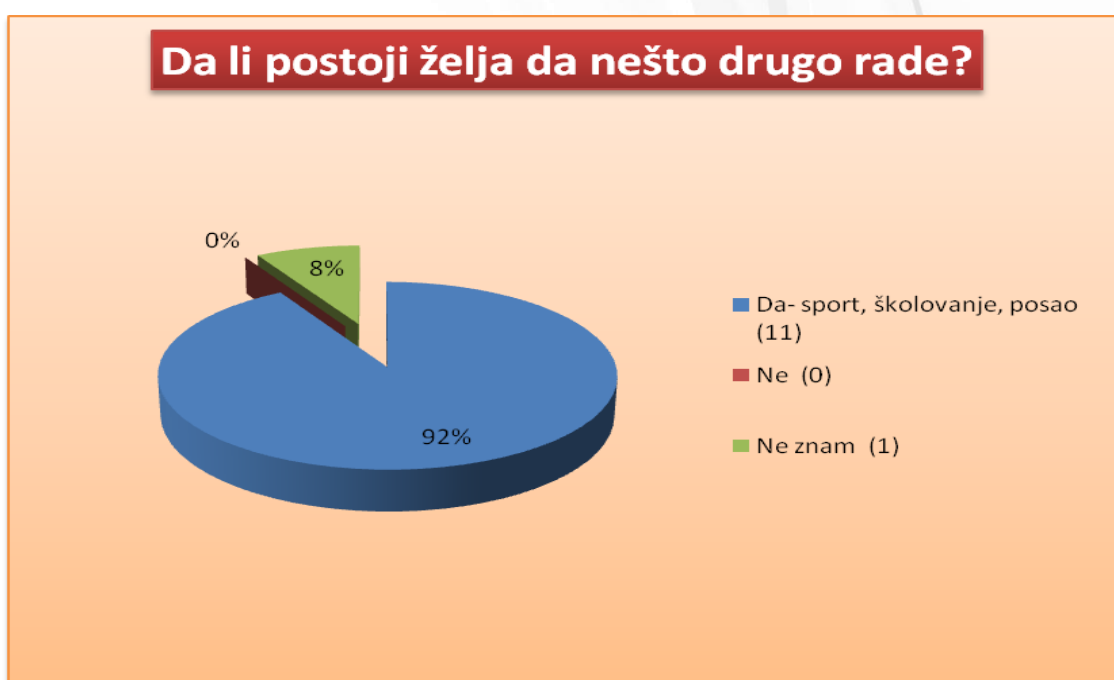
18. Da li dijete koje se bavi prosjačenjem ima drugog uzbora?

Većina djece, 83% intervjuisane djece, smatra da nema izbora i da se mora baviti prosjačenjem .

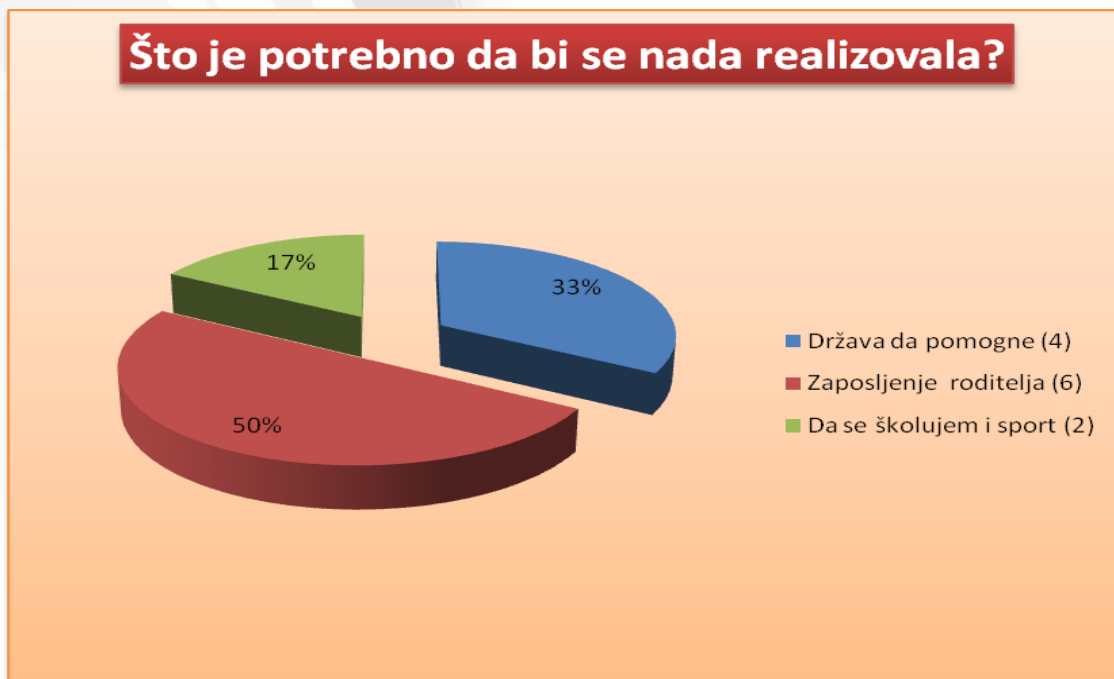
19. Da li dijete želi da prestane sa prosjačenjem?

Analizom dobijenih odgovora dolazi se do zaključka da postoji velika želja djece da prestanu sa pošenjem i da se bave stvarima uobičajenim za njihovu dob kao i da zarađuju novac na drugačiji način, to potvrđuje činjenica da je 92% intervjuisane djece izrazilo spremnost i želju da radi nešto drugo- da se bavi sportom, da se zaposli, nastavi školovanje i dr.

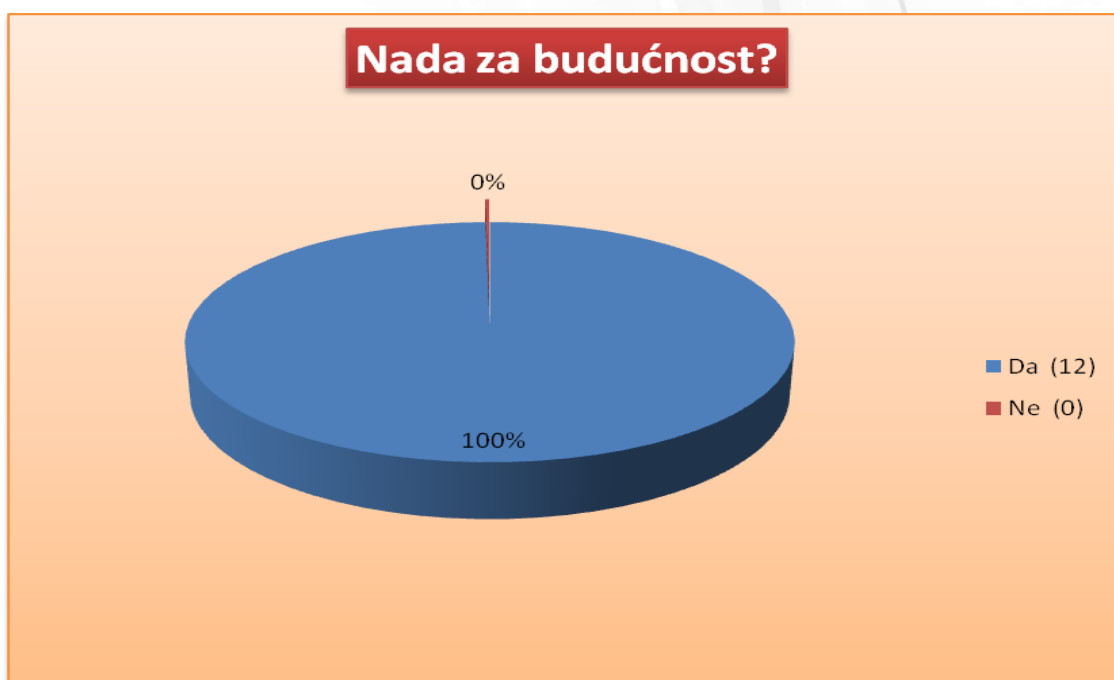
20. Šta je, po mišljenju djeteta, potrebno za rešavanje problema prosjačenja maloljetnika?

Na pitanje šta smatraju neophodnim za rješavanje njihovog problema kao i problema njihovih vršnjaka koji se bave prosjačenjem većina njih navodi zaposlenje roditelja i pomoć države, dok samo dvoje djece smatra da bi školovanje moglo da pomogne. Ovakav rezultat ukazuje da još uvijek, kod većine djece, nije u dovoljnoj mjeri razvijena svijest o neophodnosti i važnosti obrazovanja.

21. Da li postoji nada za bolje sutra?

100 % ispitane djece ima nadu za bolje sutra!

VI ZAKLJUČCI I PREPORUKE ZAŠTITNIKA

Iako ne postoji zvanična i konačna definicija kojom bi se pojava prosjačenja predstavila, u najvećem broju slučajeva, sociolozi prosjačenje određuju kao „društvenu devijaciju i socijalni problem, koji se sastoji u sticanju materijalnih vrijednosti traženjem od drugih lica, bespovratno i bez pružanja protivusluge.”² Prosjačenje može biti pojedinačno ili grupno, odnosno kolektivno, a njime se prosjaci, u koje najčešće spadaju ljudi iz socijalno ugroženih i marginalizovanih društvenih grupa, bave slučajno, kada im se ukaže prilika ili iz navike. Posebnu kategoriju čine osobe koje se prosjačenjem bave organizovano.

Prosjačenja nisu pošteđena ni djeca posebno ona iz socijalno ugroženih i društveno marginalizovanih grupa, koja se prosjačenju okreću kako bi sebi ili porodici obezbudila prihode za život. Usljed nemaštine nije rijedak slučaj da djeca od strane svojih roditelja, staratelja ili srodnika bivaju čak i „iznajmljena” raznim organizovanim grupama koje ubiraju prihod od prosjačenja. O porijeklu, životu, porodičnim i socijalnim uslovima djece koja borave na ulici se zapravo jako malo zna, a dublji razlozi za njihovo bavljenje prosjačenjem najčešće se ne istražuju temeljno, niti se njima iko sistematski bavi.

Imajući u vidu fenomen prosjačenja i sve negativne posljedice koje on nosi sa sobom kako po pojedinca/dijete tako i po društvo u cjelini, Institucija Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore je kroz sprovedeno istraživanje **Zaštita djece od ekonomske eksploatacije** i kroz ovaj izvještaj ukazala na mjere koje bi trebalo preduzeti na suzbijanju i rješavanju problema prosjačenja maloljetnika i njihove ekonomske eksploatacije kao i na unaprijeđenje položaja djeteta u Crnoj Gori.

Sprovedenjem ovog istraživanja Zaštitnik ljudskih prava i sloboda je utvrdio da je u toku 2010.godine u Crnoj Gori, od strane nadležnih organa registrovano 323 djece koja su zatečena u prosjačenju. Centri za socijalni rad, u toku 2010.godine, su radili sa 164 djece, uzrasta od 2 do 17 godina starosti, dok podaci dobijeni od strane Uprava policije pokazuju da je, evidentirano 120 slučajeva prosjačenja. Prema odgovorima Uprave policije zaključeno je da se prosjačenjem u najvećem broju slučajeva bave djeca uzrasta od 16-17 godina iako postoje slučajevi prosjačenja djece u najranijem dobu, uzrasta od dvije do četiri godine. Prema dobijenim informacijama Centar za djecu i mlade "Ljubović" u svojoj evidenciji ima zabilježeno 38 slučajeva prosjačenja a. Centar za podršku djeci i porodici je imao samo jedan slučaj zbrinjavanja i zaštite djeteta koje se bavi prosjačenjem.

Zaštitnik je zapazio da jedino Centar za djecu i mlade "Ljubović" ima uredne evidencije o djeci koja se bave prosjačenjem, povratnicima, starosnoj i polnoj strukturi sve djece koja su prošla kroz prihvatnu stanicu centra kao i izrečenim mjerama pravne i porodične zaštite.

Zaštitnik konstatuje da nadležni organi, uglavnom, nemaju posebno sistematizovane evidencije o djeci koja se bave prosjačenjem. Većina organa nema evidencije o povratnicima niti o izrečenim mjerama a uprava policije u svojim evidencijama nema podataka o polnoj strukturi djece koja se bave prosjačenjem. Stoga, Zaštitnik zaključuje da su postojeće evidencije formirane za internu upotrebu i da je veoma slab protok informacija između društvenih aktera pa evidencije o ovoj pojavi nisu dostupne ni upotrebljive širem krugu profesionalaca. Djeca koja su zatečena u skitnji i prosjačenju evidentiraju se po različitim osnovama. Većina Centara ove slučajeve tretira kroz rad timova za djecu sa poremećajem u ponašanju i manji dio kao žrtve zanemarivanja i zlostavljanja. Neprihvatljivo je da djeca koje su žrtve zanemarivanja, eksploatacije i zloupotrebe budu tretirana kao prestupnici odnosno djeca sa poremećajem u ponašanju ili maloljetni delikventi. Zaštitnik je mišljenja da takva praksa u mnogo čemu usložnjava problem i udaljava nas od rješavanja istog.

² Milosavljević, Milosav. (2003). *Devijacije i društvo*. Draganić. Beograd.

Evidentiranje različitih oblika dečijeg prosjačenja su neodvojivi aspekti ovog problema, jer od načina i kvaliteta evidentiranja zavisi mogućnost sagledavanja rasprostranjenosti ove pojave. Zanimljivo je da skoro nijedna od relevantnih institucija ne vrši evidentiranje slučajeva dečijeg prosjačenja kao zasebne kategorije pa se samim tim ne može utvrditi ni rasprostranjenost ove pojave.

Kada su u pitanju mjere koje nadležni subjekti preduzimaju u cilju suzbijanja i rješavanja problema prosjačenja maloljetnika Zaštitnik je zaključio da Centri za socijalni rad imaju praksu da rade samo sa domicilnim stanovništvom, te pružaju mjere porodično-pravne i socijalne zaštite isključivo djeci i porodicama sa teritorije svojih opština. Prema postojećoj policijskoj dokumentaciji najveći broj evidentiranih slučajeva prosjačenja maloljetnika je zabilježen od strane djece koja nijesu državljani Crne Gore. Postojeća situacija uslovlila je da rad policije bude uglavnom usmjeren na otkrivanje identiteta djeteta i identiteta lica u čijoj su pratnji djeca došla na teritoriju Crne Gore. Ovo potvrđuju podaci dobijeni od Centra za socijalni rad za opštine Berane i Andrijevića koji u svojoj dokumentaciji o radu za 2010.godinu ima evidentirano 56 slučajeva prosjačenja od strane maloljetnih lica dok u evidenciji Organizacionih jedinica policije tih opština ne postoji ni jedan zabilježen slučaj prosjačenja maloljetnog lica.

Kada su u pitanju mjere koje nadležni organi preduzimaju kako u prevenciji tako i u suzbijanju i rješavanju problema dečijeg prosjačenja, Zaštitnik je mišljenja da ne postoje koordinirana i kontinuirana saradnja svih aktera i da organi, postupajući svako iz svoje nadležnosti, ne doprinose trajnom i sistematskom rješavanju problema prosjačenja maloljetnika već samo trenutno "sklanjaju" dijete sa ulice.

Zabrinjavajuća je činjenica da ne postoji zadovoljavajuća saradnja između obrazovnih ustanova i centara za socijalni rad, sobzirom da većina djece koja borave na ulici napuštaju škole veoma brzo. Obrazovne ustanove rijetko obaviještavaju Centar za socijalni rad o učestalim izostancima djece sa nastave, čak i kada je očigledno da se određeno dijete nalazi u riziku, iako centri kao organi starateljstva moraju vršiti nadzor nad roditeljskim pravima i sprečavanju zanemarivanja i zloupotrebe djeteta.

Zaštitnik smatra da bi multidisciplinarni pristup u mnogome doprinio suzbijanju i rješavanju ovog problema, pri čemu bi lokalne samouprave morale imati mnogo aktivniju ulogu. Neophodna je saradnja nadležnih organa sa nevladinim sektorom kroz zajedničko djelovanje i podržavanje aktivnosti i programa koji su dali dobre rezultate (kao na primjer : Romski asistent u zajednici, Svratišta za beskućnike i dr.).

Značajan problem predstavlja rješavanje prosjačenja kada su u pitanju djeca koja dolaze sa teritorija drugih država. Problem nastaje od samog utvrđivanja identiteta, postupanja prema djetetu i njegovog daljeg zbrinjavanja kao i otkrivanja lica koja organizovano dovode djecu u Crnu Goru radi prosjačenja. Zaštitnik takođe zaključuje da ne postoje efikasni mehanizmi praćenja djeteta nakon napuštanja prihvatne stanice Centra za djecu i mlade "Ljubović", a kamo li nakon napuštanja teritorije Crne Gore. Očigledno je da ne postoji efikasna saradnja nadležnih organa i ustanova naše države sa istim organima drugih država kada je u pitanju sistematsko i kontinuirano praćenje pojedinačne djece i porodica, kao i pojave organizovanog prosjačenja uopšte.

Društveni akteri koji su učestvovali u ovom istraživanju, smatraju da postojeći zakonski okvir u mnogome sprečava efikasno i efektivno suzbijanje i rješavanje problema prosjačenja maloljetnika u Crnoj Gori.

Prije svega, postojeće zakonske norme se uglavnom ne implementiraju a njihova primjena nema željeni efekat tj. ne dovodi do suzbijanja pojave prosjačenja maloljetnika. Ovo potvrđuje i činjenica da su tokom 2010. godine, od nadležnih organa, podnijete samo četiri prekršajne prijave zbog navođenja djece na prosjačenje. Na osnovu prikupljenih informacija Zaštitnik je konstatovao da bi izricanje zakonom predviđenih sankcija samo dodatno usložilo problem, s obzirom da je zbog socijalnog statusa porodica nemoguće naplatiti visoke novčane kazne. Takođe ni izricanje zatvorskih kazni licima koja navode djecu na prosjačenje, a obično su to roditelji, ili oduzimanje roditeljskih prava, ne bi riješilo problem, budući da službe i servisi (hraniteljstvo, ustanove za smještaj i zbrinjavanje i sl.) za dalji rad sa djecom nijesu razvijeni u Crnoj Gori.

Kada je u pitanju kadrovska i materijalna opremljenost organa i ustanova koje su nadležni za rad na suzbijanju i rešavanju problema proisjačenja djece, Zaštitnik je, na osnovu prispjelih odgovora, zaključio da su profesionalnim i postojećim kadrom organi i službe veoma zadovoljni i da smatraju da mogu da odgovore izazovu ovog fenomena. Međutim, u veličini slučajeva, nedostaju adekvatna materijalna sredstva kako bi se efikasno i sistematski moglo raditi na suzbijanju ove pojave a posebno na preventivnom postupanju koje je možda i ključno.

Prisutnost problema djece na ulici prepoznat je i od strane UN Komiteta za prava djeteta koji je u svojim preporukama, od 1.oktobra.2010 godine, Crnoj Gori istakao sledeće:

Komitet je zabrinut da veliki broj djece, prvenstveno Roma, žive i rade na ulicama, te da su ova djeca posebno izložena trgovini ljudima i ekonomskoj i seksualno eksploataciji. Osim toga, Komitet je ozbiljno zabrinut da se djeca koja žive na ulici često tretiraju kao prestupnici.

Stoga, Komitet podstiče državi ugovornicu da, u saradnji sa NVO:

- (a) pruži zaštitu i pomoć djeci koja trenutno žive na ulici uzimajući u obzir stavove same djece;
- (b) razradi i sprovodi programe, na osnovu dubinskih studija i analiza uzroka kako bi spriječili da djeca napuštaju porodice i školu radi ulice;
- (c) upostavi programe koji djeci koja žive na ulici obezbjeđuju odgovarajuće informacije kako bi se spriječilo da postanu žrtve trgovine ljudima i ekonomske i socijalne eksploatacije, te odgovarajući mehanizam podnošenja pritužbi; i
- (d) osigura da se djeca koja žive na ulici ne smatraju niti tretiraju kao prestupnici.³

Na kraju, Zaštitnik ističe stavove djece prema kojima 80% djece koja su obuhvaćena istraživanjem, ne voli što boravi na ulici. Ova djeca osjećaju strah i stid što na ovaj način obezbjeđuju svoju egzistenciju a nerijetko i egzistenciju svoji bližnjih.

Sva intervjuisana djeca bi voljela da prestanu sa načinom života koji vode i sa prosjačenjem. Djeca bi voljela da im se pruži mogućnost da ravnopravno učestvuju u svim društvenim tokovima u skladu sa njihovom dobi. Takođe smatraju da se problem njihovog boravka na ulici može riješiti određenim pomoćima države u vidu zaposlenja roditelj/staratelja ili njihovog zaposlenja.

Na osnovu zaključaka istraživanja „ **Zaštita djece od ekonomske eksploatacije** “, u cilju efikasnijeg pristupanja sagledavanju, suzbijanju, prevenciji i rešavanju problema dečjeg prosjačenja na teritoriji Crne Gore, Zaštitnik ljudskih prava i sloboda Crne Gore svim relevantnim društvenim akterima i nadležnim institucijama, ustanovama i organizacijama preporučuje sledeće:

³ str. 27 Preporuke UN Komitete za prava djeteta <http://www.ombudsman.co.me/djeca/index.php>

Ministarstvu unutrašnjih poslova i Ministarstvu rada i socijalnog staranja:

- da preduzmu mjere na utvrđivanju i otkrivanju uzroka koji dovode do prosjačenja maloljetnika, kao i da preduzmu preventivne mjere na otkrivanju djece i porodica koje su u riziku;
- da obezbijede pravne i stvarne pretpostavke za uspostavljanje multidisciplinarnog pristupa na rešavanju i suzbijanju problema prosjačenja maloljetnika;
- da iniciraju uspostavljanje regionalne saradnje sa organima susjednih država u cilju uspostavljanja mehanizama za efikasniji protok informacija radi otkrivanja i kontinuiranog praćenja djece koja se bave prosjačenjem;
- da se u centrima za socijalni rad u saradnji sa Upravama policije, školama, zdravstvenim ustanovama i drugim institucijama, ustanovama i organizacijama koje se bave problemom dječijeg prosjačenja ili koje dolaze u kontakt sa djecom koja prosjače uspostavi sistem evidentiranja djece (koja žive) na ulici i/ili se bave prosjačenjem;

Ministarstvu rada i socijalnog staranja

- da kroz reformu socijalne zaštite uspostavi raznovrsne servise socijalnih usluga, u skladu sa međunarodnim standardima, a u cilju preventivnog djelovanja na djecu i porodice u riziku kao i efektivnog rada sa djecom koja su zatečena u prosjačenju i njihovog daljeg kontinuiranog praćenja kako bi se smanjio povrat;
- da preduzme mjere u cilju poboljšavanja standarda života porodica sa djecom, posebno onih koji žive ispod linije siromaštva;
- da obezbijedi uslove za doslednu primjenu zakona, a posebno preduzimajući mjere u cilju jačanja uloge Centra za socijalni rad u pogledu pružanja efikasne porodično-pravne zaštite i nadzora nad vršenjem roditeljskih prava;

Ministarstvu prosvjete i nauke:

Oснаži napore na integraciji djece iz populacije Roma, Aškalija i Egipćana u opšti školski sistem snažnijom obukom nastavnika, revizijom nastavnih programa i odgovarajućim metodama nastave i učenja, kao i kroz intenzivirano obrazovanje i učešće roditelja;

Ministarstvu pravde, Ministarstvu rada i socijalnog staranja i Ministarstvu unutrašnjih poslova:

- da sagledaju mogućnost iniciranja izmjene postojeće zakonske regulative u cilju povećanja stepena zaštite djece od svih oblika ekonomske eksploatacije;
- da preduzmu mjere na podizanju nivoa svijesti šire javnosti o štetnosti prosjačenja i obezbijede dostupnost informacija, prevashodno djeci koja žive na ulici, kako bi se zaštitili od rizika da postanu žrtve trgovine ljudima i ekonomske i socijalne eksploatacije.

IZDAVAČ: **INSTITUCIJA ZAŠTITNIKA LJUDSKIH PRAVA I SLOBODA CRNE GORE**

U izradi ove publikacije učestvovali su:

- Šučko Baković, Zaštitnik ljudskih prava i sloboda Crne Gore
- Nevenka Stanković, zamjenica Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore
- Duška Šljivančanin, saradnica
- Saša Čubranović, saradnik

Projekat **"Zaštita djece od ekonomske eksploatacije u Crnoj Gori"**, čiji je sastavni dio i ovaj izvještaj sproveden je uz finansijsku i stručnu podršku Save the children Norway.

